

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

ŽIVOTOPIS JAROSLAVA PRŮŠKA (1906 – 1980)

KORESPONDENCE V LETECH 1971 – 1972

Biography of Jaroslav Průšek (1906 – 1980)

Correspondence 1971 - 1972

Lucie Skokánková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. David Uher, PhD.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji čestně, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc 3. 5. 2010

.....

Anotace

Tato bakalářská práce má za cíl sestavit profesní životopis Jaroslava Průška. Důraz je zde kladen na korespondenci z let 1971 až 1972, která je analyzována, uvedena do kontextu doby a její autoři jsou krátce představeni.

Práce je rozdělena na 4 části. První část je životopis Jaroslava Průška do roku 1971, který je zkompilovaný z dostupných biografií a vzpomínek. Druhá část pojednává o období mezi Průškovým odvoláním z čela Orientálního ústavu 28. února 1971 a jeho odchodem z této instituce 31. března 1972. Třetí část přímo navazuje na druhou a končí prosincem 1972, kdy končí i Průškova korespondence. Krátká čtvrtá část se vztahuje k létům 1973 až po jeho smrt v roce 1980.

Klíčová slova: Životopis, Jaroslav Průšek, Orientální ústav, Korespondence, Normalizace

Vřele děkuji vedoucímu své práce Mgr. Davidu Uhrovi, Ph.D. za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky při zpracování tématu. Mé díky patří také Doc. Lucii Olivové, M.A., Ph.D. a Mgr. Vlastě Mádlové za zpřístupnění archivu a velmi ochotné jednání.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Karlu Janíčkoví a rodičům, kteří mi byli po celou dobu studia velkou oporou.

Obsah

Ediční poznámka	6
Úvod	7
1. Jaroslav Průšek - životopisný přehled do roku 1968	9
1.1 Dětství a doba dospívání	9
1.2 Vysokoškolská studia.....	9
1.3 Profesní život 1937 - 1945.....	11
1.4 Profesní život po II. světové válce do roku 1968	12
1.5 Invaze vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 a její důsledky pro Průška	15
1.6 Dílo.....	16
2. Období mezi rezignací na post ředitele Orientálního ústavu a odchodem z Akademie věd	18
2.1 Situace v Orientálním ústavu.....	18
2.2 Korespondence.....	20
3. Období po odchodu z Akademie věd do konce roku 1972	33
3.1 Situace v Orientálním ústavu.....	33
3.2 Korespondence.....	36
4. Poslední roky Průškova života 1973 – 1980	43
Závěr	44
Resumé	47
Seznam literatury	48
Seznam příloh	52
Přílohy	53

Ediční poznámka

Ve své práci používám českou transkripci čínštiny, jelikož ji užívá naprostá většina mých citovaných zdrojů. Rozhodla jsem se proto transkripci v celé práci sjednotit, aby nevznikaly nesrovnalosti.

Českou transkripci vytvořil v roce 1951 prof. Oldřich Švarný. Dodnes jde o metodu, které Pravidla českého pravopisu dávají přednost při přepisu čínských vlastních jmen v českých textech. Nespornou výhodou Švarného přepisu je, že umožňuje běžnému češtině znalému čtenáři vyslovit čínský výraz alespoň přibližně správně, zatímco u pinyin, mezinárodně uznávané transkripce, by si pravděpodobně nevěděl rady s některými písmeny, jejichž výslovnost se od češtiny hodně liší.¹

Pinyin jsem se rozhodla zachovat pouze v originálních názvech děl.

Vlastní překlady cizojazyčných děl jsem uvedla v hranatých závorkách. Názvy v angličtině jsem se, díky rozšířenosti a srozumitelnosti jazyka, rozhodla ponechat v originále.

¹ Český přepis čínštiny http://cs.wikipedia.org/wiki/Český_přepis_čínštiny

Úvod

Téma této práce, životopis Jaroslava Průška, jsem si zvolila ze dvou důvodů. Jednak je Průšek otec zakladatel československé sinologie, osobnost, která i po letech zůstává nepřekonaná v mnoha ohledech. Druhým důvodem byla právě absence jakékoli komplexnější práce tohoto druhu (to se ostatně potvrdilo i při mém následném výzkumu), což naznačuje i jisté nedocení jeho odkazu. Chtěla jsem touto prací přispět k větší informovanosti nikoli o Průškově díle, které mluví samo za sebe, ale o jeho dráze sinologa a později ředitele Orientálního ústavu.

Jak již vyplývá z výše uvedeného, cílem této bakalářské práce je zkompileovat dostupné materiály a vytvořit obraz Průškova profesního života - jeho studií, zahraničních pobytů a pestré kariéry.

Tento úkol se ukázal jako bezmála sisyfovský. Z toho mála, co je dostupné ve veřejných knihovnách a na internetu by se dal sestavit novinový článek. V rámci nejrůznějších anotací, poznámek a stručných biografii se objevovaly v podstatě tytéž informace. Přesto mi některé z těchto neúplných zdrojů umožnily práci. Jednalo se o vzpomínkovou publikaci *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel* (vydanou ku příležitosti stého výročí narození Jaroslava Průška), příslušné články v časopisech *Archiv Orientální* a *Nový Orient* a studie od Augustina Paláta v Průškově *Bibliografii*.

Dalším důležitým zdrojem byla pozůstalost Jaroslava Průška sestavená paní magistrou Mádlovou nalézající se v Archivu akademie věd České republiky v Praze. Analyzovat tuto výborně katalogizovanou sbírku o rozsahu 669 inventárních jednotek v 36 kartonech pro mne představovalo práci na několik dní. Skládala se z několika oddílů: životopisný materiál, korespondence, vědecká činnost, veřejná činnost, ilustrační materiál, písemnosti rodinných příslušníků, písemnosti cizí provenience. Jako velmi cenná se ukázala biografie v inventáři, která mi umožnila rozšířit dosavadní práci.

Nejrozsáhlejší a nejpodstatnější součástí této pozůstalosti byla korespondence s předními osobnostmi světové sinologie. Tato korespondence pocházela ve své největší části z období po roce 1968 a dobře dokumentovala právě ono turbulentní období, kdy Průšek a celá československá sinologie procházeli krizí a ve finále i ve většině případů ukončením činnosti. Proto jsem se rozhodla tuto bakalářskou práci diversifikovat. První část je klasickým životopisem soustředícím se na většinu Průškova života a končí rokem 1968. Další dvě části reflektují složitou dobu normalizace na bázi dopisů s přihlédnutím k výbornému sborníku z

konference *Věda v Československu v období normalizace 1970 až 1975*. Ve kterém jsem se zaměřila především na článek Josefa Kolmaše *Orientální ústav na prahu „abnormalizace“*.

První z nich popisuje období mezi rokem 1968 a Průškovým odchodem z Orientálního ústavu a poslední část zahrnuje zbytek korespondence, která končí prosincem 1972.

Zásadním úkolem pro mne tedy byl i překlad většiny dopisů z normalizační doby. Vzhledem k tomu, že Průšek si skutečně dopisoval s kompletní euroatlantickou sinologickou elitou, to znamenalo, že dopisy byly v angličtině, němčině, francouzštině, ruštině a polštině.

Posledním mým cílem bylo představit nejdůležitější osobnosti, které se v textu vyskytují, což jsem se rozhodla provést ve formě poznámek pod čarou. Tyto informace mají za úkol zpřehlednit text a zpřístupnit jej širšímu publiku.

1. Jaroslav Průšek – životopisný přehled do roku 1968

1.1 Dětství a doba dospívání

Jaroslav Průšek se narodil 14. září 1906 v Praze. Manželství jeho rodičů bylo, jak bylo tehdy ještě běžným zvykem, sjednané. Otec, Jan Průšek, měl respektované řemeslo - pracoval jako strojevodoucí. Jaroslavova matka, Anežka Průšková, byla povoláním učitelka. Tato profese nebyla tehdy, pokud šlo o ženy, nic běžného. Anežka Průšková byla o dvacet let mladší než její choť, proto když otec v roce 1911 zemřel, bylo jí pouhých 23 let. Anežčina matka se rozhodla, že přijede pro svou dceru a vnuka a odveze je s sebou na vesnici do Budenína. Tam dceři přikázala, že se již nikdy nesmí vdát. V Budeníně žili ještě spolu s dědečkem Františkem Lupáčem, který patřil mezi poslední české písmáky, jež během 19.století šířili na vesnici obecnou znalost české historie a kultury. Byl to právě on, kdo vzbudil ve svém vnukovi zájem o bohatou historii kraje a vypěstoval v něm náklonnost k obecné historii a četbě.²

V roce 1917 se jedenáctiletý Jaroslav vrátil do Prahy, kde se mezi lety 1917-1925 věnoval studiu na proslulém Jiráskově gymnáziu, aby mohl uplatnit svůj výrazný talent a intelekt.³

1.2 Vysokoškolská studia

Po maturitě byl Průšek přijat ke studiu dějin antických národů a Byzance na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Postupně se jeho zájem začal soustřeďovat na širší problematiku dávnověkých dějin, od východního Středomoří až po oblasti Dálného východu.⁴

Od roku 1927 se začal soukromě věnovat čínštině. Jelikož sinologii a japanologii jako vědní obor nebylo možné studovat v Praze, odešel koncem dvacátých let do Švédska. Zde v letech 1928-1930 absolvoval studium v Göteborgu u věhlasného sinologa Bernharda

² Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 17.

³ *Ibid.*, s. 21.

⁴ Mádlová, Vlasta. Jaroslav Průšek (1906 - 1980) <http://abicko.avcr.cz/cs/archiv/2005/12/obsah/jaroslav-prusek-14.-9.-1906-7.-4.-1980-.html> (26. 4. 2010)

Karlgrena⁵. Poté se odebral do Halle, kde studoval pod vedením Gustava Halouna⁶. Doktorské hodnosti dosáhl v prosinci 1930 v Praze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy disertační prací na téma *Kmeny Ťi a čínské státní útvary v době od 11. do 4. století před n. l.* V následujícím roce absolvoval studijní pobyt na univerzitě v Lipsku, kde studoval sinologii u Ericha Hänische⁷ a japonštinu u A. Wedemeyera⁸.

V roce 1932 byl Dr. Průšek vyslán Orientálním ústavem na studijní pobyt do Číny. Na Národní univerzitě v Pekingu studoval dějiny hospodářství a navazoval osobní kontakty s předními osobnostmi čínské literatury a literárního dějepisectví. V Číně měl poprvé možnost konfrontovat své dosavadní vědomosti s každodenní čínskou realitou. Prohluboval své znalosti jazyka a plně se věnoval svým zájmům. Ovšem jeho původní zaměření na ekonomické dějiny záhy ustupovalo do pozadí a začal ho přitahovat běžný denní život spojený s psychologií prostého čínského člověka. Často navštěvoval bazary, lidové slavnosti, naslouchal čínským vypravěčům a přitom naprosto propadnul kouzlu oněch půvabných žánrů lidové slovesnosti. Zde se začíná rýsovat jeho hlavní badatelské zaměření, kterým se stalo právě studium této lidové slovesnosti, její tak obtížně sledovatelná historie, jakož i hledání estetických norem, jež mají značný podíl na nesmírné oblibě těchto žánrů v Číně po celá staletí. Současně si začal všimnout i druhé oblasti jeho zájmů, a to soudobé, moderní čínské literatury, psané už v jazyce hovorovém a určené pro co nejširší okruh čtenářů. Těmto svým zájmům se Průšek věnoval i při svém pobytu v Japonsku, kde v letech 1934-1937 pokračoval ve studiu čínské literatury na Císařské univerzitě v Tokiu. V Japonsku měl rovněž spoustu možností seznamovat se s prostředím, které mělo značný vliv i na Čínu v té době.⁹

⁵ Pozn. Bernhard Karlgren (1889 – 1978) byl švédský jazykovědec a sinolog, který se jako jeden z prvních pokusil zrekonstruovat systém hlásek, což bylo velmi průkopnické pro studia čínštiny. V letech 1939 - 1959 pracoval jako vedoucí muzea dálného východu ve Stockholmu. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří *Analytic Dictionary of Chinese and Sino-Japanese*, *Grammata Serica Recensa* a *Études sur la phonologie chinoise*.

⁶ Pozn. Gustav Haloun (1898 – 1951) vystudoval antropologii, etnologii, religionistiku, historii a sinologii na univerzitě ve Vídni a v Lipsku. Působil jako profesor na univerzitě v Praze, v Halle a v Göttingenu. Později vyučoval čínštinu na univerzitě v Cambridge.

⁷ Pozn. Erich Hänisch (1880 – 1966) byl německý sinolog, učitel němčiny v Číně, profesor čínštiny na univerzitě v Berlíně, v Lipsku a v Mnichově.

⁸ Pozn. André Wedemeyer byl německý japanolog, působil na univerzitě v Lipsku, soustředil se na historii Japonska a zároveň studoval klasickou čínštinu.

⁹ Mádlová, Vlasta. Inventář, fond Jaroslav Průšek, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, Praha 2005, č.pomůcky 506.

1.3 Profesní život 1937-1945

Jaroslav Průšek získal již záhy velké renomé v zahraničí. Roku 1937 těsně po skončení svého pobytu v Japonsku byl pozván, jako jediný evropský znalec čínského lidového románu a povídky, na univerzitu v Berkeley, aby zde přednesl cyklus přednášek o moderní čínské literatuře.¹⁰ Po návratu do vlasti neměl hned možnost uplatnit v plné míře své vědomosti ve vysokoškolském prostředí, pracoval tedy v letech 1938-1939 v Exportním ústavu a současně učil čínštinu na Vyšší lidové škole ve Zlíně. Při výuce používal svou *Učebnici mluvené čínštiny*, kterou vydal československý magnát Tomáš Baťa pro své experty působící v Číně. Tato jednoduchá knížka byla pro řadu významných sinologů nesmírně důležitou příručkou při výuce čínštiny.¹¹

S nástupem druhé světové války odmítnul nacistickou nabídku, aby odešel bádát do Berlína. Místo toho zůstal v Praze a v letech 1938-1940 katalogizoval čínské knihy v Univerzitní knihovně. Především však působil jako lektor čínštiny ve Škole živých orientálních jazyků při Orientálním ústavu v Praze, jež během války suplovala vysokoškolské přednášky. Tyto jazykové kurzy byly pořádané Orientálním ústavem, jenž nebyl v oné době zařazen do kategorie vysokých škol, a mohl tudíž existovat i nadále. Mezi Průškovy nejvýznamnější žáky patřili např. Augustin Palát¹², Zdeněk¹³ a Věna¹⁴ Hrdličkovi a další.¹⁵

¹⁰ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 169.

¹¹ Mádlová, Vlasta. Inventář, fond Jaroslav Průšek, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, Praha 2005, č.pomůcky 506.

¹² Pozn. Augustin Palát (1923) navštěvoval kurzy čínštiny v Orientálním ústavu, vedené J. Průškem, studoval práva na Právnické fakultě UK a souběžně s tím poslouchal také sinologické přednášky na Filozofické fakultě. Studium na této fakultě ukončil v roce 1951. Působil jako lektor čínštiny na Škole orientálních jazyků v Praze a v téže době již byl pověřen přednáškami na FF Palackého univerzity v Olomouci. V letech 1950-54 byl odborným asistentem na katedře filologie a dějin Dálného východu FF UK. V roce 1954 získal na téže fakultě titul docenta. Pak přešel na čas do diplomatických služeb, byl velvyslaneckým radou na čs. zastupitelském úřadě v Pekingu. Po návratu do vlasti přijal místo náměstka ředitele OÚ. V téže době konal přednášky na Univerzitě 17. listopadu a na FF UK. Přednášel opětovně na zahraničních univerzitách a jako hostující profesor vystupoval v četných učených společnostech v Evropě a Hongkongu. Účastnil se mezinárodních sinologických a jiných kongresů v Itálii, SRN, Belgii, Holandsku, Dánsku, Francii, Velké Británii, Rusku, Číně, Indii, na Tchaj-wanu. V téže době také absolvoval po republice stovky přednášek. Po vynuceném odchodu z OÚ v roce 1973 se až do roku 1989 živil jako překladatel u Pražské informační služby. Po listopadu 1989 byl členem Vědecké rady FF UK, Vědecké rady OÚ, viceprezidentem European Association of Chinese Studies, předsedou sdružení Kontinenty, místopředsedou Česko-čínské společnosti. Je nositelem medaile Collège de France a dopisujícím členem Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente v Římě. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří *Učebnice hovorové čínštiny, Čínská lidová republika. Překlady Š' Naj-an: Příběhy od jezerního břehu*, Lin Yü-tchang: *Okamžik v Pekingu*, Sung Čching-ling: *Boj za novou Čínu*.

¹³ Pozn. Zdeněk Hrdlička (1919 – 1999) byl český sinolog, japanolog, vědecký pracovník, diplomat, překladatel a spisovatel. Absolvoval Univerzitu Karlovu v Praze a stal jedním ze zakladatelů populárně-vědeckého orientalistického časopisu *Nový Orient*. V letech 1951-54 působil jako kulturní přidělenec v Pekingu. Jako pracovník diplomatické služby poté dlouhodobě pobýval v Japonsku (1957-61), 1964-69 byl čs. velvyslancem v Tokiu. V letech 1970-76 byl zaměstnán v Orientálním ústavu ČSAV. Od roku 1977 publikuje odborné články,

1.4 Profesní život po II. světové válce do roku 1968

Po osvobození se Jaroslav Průšek stal jedním z nejvýznamnějších organizátorů orientalistické práce u nás. Roku 1945 začal přednášet na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a v roce 1949 byl, až po značných byrokratických průtazích, jmenován docentem s habilitační prací *Research into the Beginnings of the Chinese Popular Novel*.¹⁶ V témže roce založil katedru filologie a dějin Dálného východu a inicioval založení časopisu *Nový Orient*. Publikoval řadu významných studií o čínské literatuře na pomezí tradiční a moderní (západní modely přejímající) Číny. Svými studiemi nejen, že přitáhl pozornost k doposud málo sledovanému tématu, ale především vnesl do sinologické literární vědy přístup kladoucí důraz na promyšlený metodologický přístup. V tomto duchu vychoval celou generaci žáků. Jeho zásluhou se proto dnes ve světě mluví o „Pražské sinologické škole“. Tento pojem zahrnuje především literárněvědnou sinologii zabývající se literaturou 19. a 20. století.

Současně s prvními kroky při organizování studia sinologie v Praze pracoval na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Do Olomouce přivedl také svého žáka Augustina Paláta a společně se pak podíleli na vedení sinologických přednášek a seminářů. Výuka trvala až do roku 1951, kdy byli učitelé přinuceni reformou organizace studia tehdejší vedením univerzity přesunout obor do Prahy.¹⁷

statě, knihy, překlady filmů i literatury z čínštiny a japonštiny, převážně ve spolupráci s V. Hrdličkovou, doma i v zahraničí. Je členem několika učených společností a odborných organizací. Příležitostně přednáší na zahraničních univerzitách a v akademických institucích (Harvard University, Hawaii University, Botanická zahrada v Honolulu, New York University, Akademie věd v Nanjingu aj.). Mezi jeho nejvýznamnější díla patří Umění japonských zahrad (s V. Hrdličkovou), Čínské zahrady, filosofie a estetika (s V. Hrdličkovou), Nové čínské malířství (s V. Hrdličkovou) a četné překlady (s V. Hrdličkovou) Fang Č'-ming: Životopis a zápisky z vězení, Cchao Ming: Pramen síly, Čen Teng-kche: Živoucí peklo a jiné.

¹⁴ Pozn. Věnceslava Hrdličková (1924) vystudovala Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy; současně navštěvovala Graduate School Harvardské univerzity v Cambridge. Zabývala se terénním výzkumem orální literatury v ČLR, působila na katedře věd o zemích Asie a Afriky FF UK na oboru sinologie. Předmětem jejího odborného zájmu je čínská a japonská orální literatura, výzkum dnes již téměř vymizelých druhů, způsobů jejich výuky, orální realizace, kinetického kódu. Od konce 80. let se soustředila na studium estetiky čínských a japonských zahrad - čínské a japonské zahrady jako komplexní kulturní jev, možnosti jejich uplatnění v evropském prostředí. Je spoluzakladatelkou Bonsai klubu Praha, čestnou členkou Univerzitní bonsajové společnosti, Budapešť, předsedkyní Česko-čínské společnosti a členkou řady mezinárodních učených společností (The Asiatic Society of Japan, Tokio, The Japan Society, New York, Nordic Institute of Folklore, Finsko, European Association of Chinese Studies, Paříž). Roku 1994 jí byla udělena zlatá plaketa F. Palackého AV ČR za zásluhy ve společenských vědách a 1995 zlatá medaile Masarykovy akademie umění.

¹⁵ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 157-159.

¹⁶ Ibid., s. 59.

¹⁷ Ibid., s. 159.

V roce 1948 se stal úřadujícím místopředsedou nově profilovaného Orientálního ústavu Československé akademie věd.

V březnu roku 1949 došlo k události, která měla pro československou sinologii veliký význam. Byla to návštěva čínské delegace vedené Kuo Možuem.¹⁸ Mezi jejími členy byly takové osobnosti jako básník Aj Čching¹⁹, dramatik Tchien Chan²⁰ a další. Původně měla delegace jet na Mírový kongres do Paříže, ale zatímco byla na cestě, nebyla jí udělena víza, protože Čínská lidová republika nebyla ještě ustanovena. Proto bylo rozhodnuto, že se kongres bude konat souběžně ve dvou městech, a to Paříži a Praze. Průšek debatoval se členy delegace o možných budoucích kontaktech mezi československými a čínskými kulturními delegacemi.

O rok později, v roce 1950, bylo na základě těchto hovorů rozhodnuto, že Čínu navštíví malá česká kulturní delegace. Vedl ji Průšek, doprovázený manželi Hrdličkovými. Při této návštěvě se setkal s moderními čínskými spisovateli a vědci. Zakoupil více než 60.000 čínských knih obsahující rozsáhlou sbírku moderní čínské literatury, která se později stala základem Lu Sünovy²¹ knihovny Orientálního ústavu.²²

¹⁸ Pozn. Kuo Mužuo 郭沫若 (1892 – 1978) byl čínský spisovatel, básník, historik, archeolog a vládní úředník. Byl plodným autorem, a to nejen poezie, ale také beletrie, divadelních her, autobiografií, překladů a historických a filozofických pojednání. Byl prvním ředitelem Čínské akademie věd.

¹⁹ Pozn. Aj Čching 艾青 (1910 – 1996) byl čínský básník. Studoval ve Francii malířství. V roce 1932 se vrátil do Šanghaje kde začal psát poezii; pro účast v levicovém odboji proti japonské invazi byl až do roku 1935 vězněn Kuomintangem. Následujícího roku vydal svůj debut *Ta-jen-che* (jméno jeho chůvy), v roce 1939 jedno ze svých mistrovských děl, *Sever*. Do padesátých let se účastnil komunistických aktivit. V této době začal být také překládán. Kromě poezie psal i teoretické knihy o literatuře. V roce 1958 byl obviněn z "pravičáctví" a během Kulturní revoluce vězněn v různých pracovních táborech. Znovu publikovat směl až od roku 1978. O dva roky později podnikl svou druhou cestu do Francie, kde jej v roce 1985 François Mitterrand jmenoval rytířem Řádu umění a literatury. Do češtiny byly přeloženy jeho básně [*Mám rád tuto zemi*], [*Trakař*], [*Podzim*] a [*Jsou rybníky v zimě*].

²⁰ Pozn. Tchien Chan 田汉 (1898 – 1968) byl čínský básník, proslavil se hlavně díky svým dramatům a filmovým scénářům. Text jedné z jeho básní se stal textem národní hymny ČLR.

²¹ Pozn. Lu Sün 鲁迅 (1881 – 1936) byl jeden z nejvýznamnějších čínských spisovatelů 20. století, překladatel, esejista, básník a literární kritik. Studoval medicínu v japonském Sendai. První eseje v čínském jazyce začal psát v roce 1902. Publikoval překlady z ruštiny a převážně se věnoval historii čínské literatury a náboženství. Po návratu do Číny učil na vysokých školách. V roce 1918 publikoval pod svým pseudonymem svou první významnější povídku [*Bláznův deník*]. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří sbírky povídek a básní v próze [*Vřava/ Polní tráva*], [*Tápání*], [*Ranní květy sebrané v podvečer*].

²² Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 63-65.

Roku 1952 byl zvolen proděkanem FF UK v Praze. Na vedení katedry filologie a dějin Dálného východu FF UK však rezignoval v listopadu 1954 a následně v roce 1955 byl zvolen členem Československé akademie věd

V roce 1953 se stal ředitelem Orientálního ústavu nově zreorganizované Československé akademie věd a zůstal jím až do roku 1971, kdy byl donucen z politických důvodů ústav opustit.

Aktivita profesora Průška jako akademického učitele se neomezovala jen na Karlovu univerzitu a na Orientální ústav v Praze. V roce 1962 vystřídal Friedricha Kellera jako redaktor v *Orientalistische Literaturzeitung* v Lipsku.²³ Byl také často zván jako hostující profesor na univerzity jak v Evropě, tak i ve Spojených státech. Během své návštěvy Spojených států (1967-1968) strávil celý semestr na Harvardově univerzitě, kde vedl dva semináře. Jeden o moderní čínské literatuře (což byla v tehdejší době ve Spojených státech zanedbávaná oblast) a jeden o románové tvorbě z doby pozdních let dynastie Qing. Mezi studenty, kteří navštěvovali jeho přednášky, patřil také Leo Ou-fan Lee²⁴, který se stal později významným badatelem v oboru moderní čínské literatury.²⁵

Průškovým významem jako vědce a pedagoga daleko překročil naše hranice a projevil se především tím, že se mu dostalo četných akademických poct na univerzitách, akademiích a učených společnostech, kde opětovně působil a přednášel. Také byl volen do nejvyšších funkcí ve špičkových mezinárodních vědeckých organizacích.

Roku 1952 byl jmenován členem korespondentem ČSAV a roku 1955 členem ČSAV-akademikem a v letech 1955-1961 se pak stal členem prezidia ČSAV. O skutečně rozsáhlé veřejné činnosti Průška svědčí také jeho členství ve Vědeckém kolegiu historie a předsednictví v sekci jazyka a literatury a funkce v zahraničních vědeckých organizacích, např. spolku, který se nazýval Mladí sinologové. Byl prezidentem *Union Akadémique Internationale*, místopředsedou *Federation des Langues et litteratures modernes* a *Conceile Internationale pour la Philosophie et les science humaines* při Unescu, členem Německé akademie věd v Berlíně, *Société Asiatique* v Paříži, *American Oriental Society* a dalších.

²³ Mádlová, Vlasta. Inventář, fond Jaroslav Průšek, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, Praha 2005, č.pomůcky 506.

²⁴ Pozn. Leo Ou-fan Lee () byl významný badatel v oboru moderní čínské literatury a vyučoval na několika amerických univerzitách, jako např. na Indiana University, Univerzitě v Chicagu, University of California v Los Angeles a na Harvardově univerzitě. Jeho dílo zahrnuje knihy *The Romantic Generation of Modern Chinese Writers*, *Voices from the Iron House*, *A Study of Lu Xun a jiné*.

²⁵ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 139-141.

Dostalo se mu i dalších ocenění. Stal se dvojnásobným nositelem Státní ceny Klementa Gottwalda v letech 1952 a 1954, nositelem Řádu práce v roce 1966 a stříbrné čestné plakety za zásluhy o vědu a lidstvo v roce 1962. V 50. a 60. letech byl předsedou Hlávkovy nadace.²⁶

1.5 Invaze vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 a její důsledky pro Jaroslava Průška

Díky neúnavnému úsilí Průška a jeho žáků se v 60. letech Praha vypracovala na jedno z nejdůležitějších center sinologických výzkumů v Evropě a byla mezinárodně uznávaná jako opravdové světové středisko výzkumu moderní a předmoderní čínské literatury. Mnohaleté úsilí prof. Průška mělo vyústit v srpnu 1968, kdy v Praze zorganizoval spolu s dr. Palátem konferenci Evropských sinologů.

Krátce před konáním konference, v noci z 20. na 21. srpna vstoupili však vojáci Varšavské smlouvy v čele s vojáky Sovětského svazu do Československa, v důsledku těchto událostí musela být sinologická konference odvolána. Řada významných sinologů byla v tu dobu již na cestě do Prahy, jako např. N. G. D. Malmqvist²⁷, profesor a vedoucí katedry sinologie na Univerzitě ve Stockholmu, který se o tragických událostech, k nimž v Československu došlo, dověděl až při poslouchání rozhlasu v autě, při cestě do Prahy. Znemožnění pražské konference byla pro evropskou sinologii velkou ranou. Největší tragédií to však bylo pro prof. Průška, kterému režim zmařil ze dne na den léta práce a vědeckého bádání, jelikož sinologická škola v Praze musela ukončit veškerou svoji činnost.²⁸

Bezprostředně po těchto událostech napsal dopis svému dlouholetému příteli a kolegovi Herberku Frankemu²⁹, profesoru Studií Dálného východu na univerzitě v Mnichově, že si nikdy nemohl představit, že by dvakrát za život Němci v uniformě okupovali jeho zemi.

²⁶ Mádlová, Vlasta. *Inventář, fond Jaroslav Průšek*, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, Praha 2005, č.pomůcky 506.

²⁷ Pozn. N. G. D. Malmqvist studoval nejdříve na Stockholmské univerzitě, aby se v následujících letech věnoval dialektologickému výzkumu v čínské provincii S'-čchuan. Získal doktorát v oboru sinologie. Vyučoval čínštinu na Univerzitě v Uppsale a v Londýně. Zastával místo kulturního attaché na švédském velvyslanectví v Pekingu. Stal se profesorem a děkanem Orientální fakulty na Australské univerzitě. Mezi jeho vědecká díla patří *The Syntax of bound forms in Sich'uanese*, *Studies in Western Mandarin phonology*, *On the modalities of obligations and epistemic necessity in the Xiyou ji*.

²⁸ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 119-121.

²⁹ Pozn. Herbert Franke (1914 - nyní) se narodil v Kolíně. Studoval práva a sinologii mezi lety 1933-1937 a 1946-47 v Cologni, Bonnu a Berlíně. Obdržel doktorát z filozofie na univerzitě v Cologni. Získal statut British Council Fellow na univerzitě v Cambridgi a byl profesorem na univerzitě v Mnichově a hostujícím profesorem na Washingtonské univerzitě v Seattlu. Zastával úřad prezidenta Bavarian Academy of Science.²⁹

V roce 1939 nosili uniformu Wehrmachtu a v roce 1968 uniformu Národní lidové armády NDR.³⁰

1.6 Dílo

Ve svém díle, které čítá na 500 bibliografických položek, se zabýval především dějinami čínské literatury. Svou pozornost zaměřoval jak na tradiční vypravěčské žánry, tak na literaturu 20.století. Vedle toho najdeme v jeho tvorbě i díla, zabývající se aspekty čínské problematiky v širším kontextu kulturních i obecných dějin. A v neposlední řadě se věnoval překladům významných děl čínské literatury.

První Průškovou uveřejněnou studií byly biografie čínských osobností na přelomu 19. a 20. století, od císařovny Cch'-si až po Sunjatsena. Tyto biografie byly zařazeny do encyklopedického díla *Tvůrcové dějin*, jež vyšlo v roce 1936,

V dalších jeho publikacích se začal obracet k problémům moderní Číny. Přeložil povídky snad nejvýznamnějšího spisovatele moderní Číny, Lu Süna, *Vřava*, který je jedním z prvních překladů tohoto díla, a mimo to předmluvu k němu napsal sám Lu Sün.

Další Průškovy studie, určené už jen odborné veřejnosti, se zabývají různými aspekty vypravěčské tvorby. V roce 1940 přeložil jedno ze základních čínských filozofických děl *Hovory Konfuciovy*, doplněné studií o tomto čínském mysliteli a jeho době. V témže roce vydal také *Dějiny lidstva*, zachycující přehled starých a středověkých dějin Číny. V roce 1940 vyšlo snad nejznámější Průškovo kniha vzpomínek na jeho čínský pobyt *Sestra moje Čína*, velmi vzdálená obvyklé reportážní manýře. Je nejen výstižným zachycením neklidu v Číně třicátých let, ale i poutavou exkurzí do někdy jen málo známých končin čínské kultury.

Po roce 1945 pak následuje celá řada dalších překladů z čínské literatury, které byly pravidelně doprovázeny Průškovým zasvěceným a obsáhlým doslovem. Sem patří např. Liou O, *Putování starého chromce*; Pchu Sung-ling, *Zkazky o šesteru cest osudu*; Mistr Sun, *O umění válečném a Podivuhodné příběhy z čínských tržišť a bazarů*.

Obsáhlá Průškova studie *Literatura osvobozené Číny a její lidové tradice* podává systematický přehled nové čínské literatury z let 1942-1950. Nalezneme v ní podrobné faktografické údaje o literární tvorbě i teoretické úvahy o estetických normách jednotlivých žánrů.

Průšek se podílel také na přípravě dvousvazkového Slovníku spisovatelů Asie a Afriky, připravené kolektivem autorů pod jeho vedením

³⁰ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 113.

Jeho práce o čínských dějinách a literatuře *Chinese History and Literature* shrnuje ve své podstatě vše, čím za svého života přispěl k poznání této problematiky

Tak jako na počátku jeho publikační činnosti byly studie, věnované historickým osobnostem a celkové problematice dějin na přelomu 19. a 20. století v Číně, i jeho závěrečná práce, uveřejněná u nás jako poslední před zákazem publikování jeho děl, je z oblasti historie a nazývá se *Chinese Statelets and the Northern Barbarians 1400-300 B.C.*

Průškovo velmi rozsáhlé dílo dodnes přitahuje pozornost odborníků i široké veřejnosti. Svědčí o tom mimo jiné i skutečnost, že jeho práce vycházejí i po jeho smrti v nových vydáních, např. výbor jeho studií *Chinese Lyrics and Epics* v USA a u nás např. v roce 1991 *Podivuhodné příběhy z čínských tržišť a bazarů* a v roce 2004 *Zkazky o šesteru cest osudu*.³¹

³¹ Šíma, Jiří a Palát, Augustin. *Jaroslav Průšek 1906-2006*, bibliografická edice OÚ AV ČR, sv. 7, Praha 1994, s. 10-11.

2. Období mezi rezignací na post ředitele Orientálního ústavu a odchodem z Akademie věd

2.1 Situace v Orientálním ústavu

V padesátých a šedesátých letech 20. století se orientalistická a afrikanistická studia v Orientálním ústavu Československé akademie věd za ředitelování Jaroslava Průška velmi úspěšně rozvíjela. Toto plodné období však bylo po událostech v letech 1968-1969 velmi drasticky narušeno a následně i ukončeno.

Doba zmaru vědeckých studií v Orientálním ústavu započala odvoláním z funkce ředitele Jaroslava Průška ke dni 28. února 1971, který tento úřad zastával od roku 1953. Na jeho místo byl ústředním výborem Komunistické strany Československa dosazen Václav Oploštil, do té doby docent Vysoké školy politické.³²

Dne 11. března 1971 měl Průšek poslední možnost rozloučit se oficiálně se svými spolupracovníky. Bylo to při příležitosti informativního setkání nového ředitele se zaměstnanci ústavu. Ve svém projevu mimo jiné pravil:

„Chci Vám všem, kdož jste se mnou po tak mnohá léta spolupracovali, skutečně velmi srdečně a upřímně poděkovat za všechno, co jste všichni do této spolupráce vnesli. Uvědomte si, že uplynulo skoro 30 let od té doby, co jsem začal pracovat v orientalistice, pracoval jsem zde v ústavu ještě před svým jmenováním ředitelem a měl jsem tedy dlouhá léta určitý vliv na věci našeho ústavu.

Jak víme, byly počátky Orientálního ústavu velmi skromné a bylo nutno překonávat různé obtíže. Co jsme jen po dobu okupace věnovali práce tomu, abychom ústav udrželi! Schovávali jsme kdejaké knížky a materiály a hleděli všemožně zachovat ústav pro budoucnost. Víte dobře, že to byla jen hrstka lidí, co jsme přejímali tento ústav po válce; nebylo tu nic, pár knížek, bez zařízení, nebyli ani lidé, vlastně celá naše orientalistika stála tehdy před vymřením, a bylo tedy třeba nasadit všechny síly, abychom ji pozvedli a vybudovali podle našich tužeb a představ. A dnes, podívejme se, jak náš ústav skutečně po těch letech usilovné práce dosáhl význačných úspěchů a renomé jak na Východě tak i na Západě a není snad v celém civilizovaném světě země, kde by jméno našeho ústavu nebylo známo, kterou by nenavštívili naši pracovníci a kde by se nepublikovaly výsledky jejich práce. A to je také zásluhou Vás všech, Vaší práce. Kdyby nebylo té práce, součinnosti, semknutosti a oddanosti, se kterou jste

³² Věda v Československu v období normalizace (1970-1975). Sborník z konference (PRAHA, 21.- 22. LISTOPADU 2001). Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, společné pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. 2002, s. 187.

*vždycky k plnění svých úkolů přistupovali, nebylo by jistě těch úspěchů, kterých mnohdy bylo dosahováno za podmínek málo příznivých. Dovolte mi, abych Vám na konec popřál mnoho úspěchů ve Vaší další práci, abyste si udrželi tu krásnou pracovní soudržnost a píli, kterou jste věnovali plnění svých úkolů v naší orientalistice, v našem ústavu, kde mezi námi nebylo bojů a nesvárů jako v celé řadě jiných ústavů. Duch této tradice by se měl udržet i za nového vedení a já novému vedení přeji, aby tato tradice, která trvá již třetí generaci, se i nadále zachovávala a nebyla opuštěna, protože může sloužit jen ku prospěchu a zdaru celé práce našeho ústavu.*³³

Když Průšek skončil svou řeč, vyvolali dr. Vladimír Miltner, jeden z předních českých indologů, a dr. Václav Černý, český literární vědec, spisovatel, překladatel a filozof, demonstrativní rozloučení všech zaměstnanců s odstupujícím ředitelem výzvou k tomu, aby zúčastnění šli podat prof. Průškovi ruku. Tento akt trval asi 10 minut, vtiskl setkání určitý charakter konfrontace sil. Z jedné strany to byla převaha počtu, z druhé strany převaha politického postavení.

Jedním z prvních opatření nového vedení ústavu bylo zpracování návrhu opatření k realizaci předpokládaného snížení ústavního rozpočtu od roku 1971 o 20 procent. V té souvislosti se měl ústav nejdříve oprostít od kádrů, které z různých důvodů vykazovaly po řadu let neuspokojivé pracovní výsledky, a ve většině případů zároveň aktivně participovaly na rozvratných akcích v letech 1968-1969.

Nově uzavřené pracovní smlouvy s vědeckými pracovníky měly vesměs krátkodobý charakter. Průškovi byla navržena délka smlouvy na pouhý rok a čtvrt, do 31. března 1972.³⁴

³³ Ibid., s. 187-188.

³⁴ Ibid., s. 189.

2.2 Korespondence

Udalosti po Průškově abdikaci z funkce ředitele Orientálního ústavu nejlépe z dochovaných dopisů vystihuje korespondence s těmito osobnostmi: George Potter³⁵ z USA, Joseph Needham³⁶ z Velké Británie, Dale Johnson³⁷ z USA, James Robert Hightower³⁸ z USA, Jacques Gernet³⁹ z Francie, Jean d'Ormesson⁴⁰ z Francie, Louis Bazin⁴¹ z Francie a Herbert Franke z Německa.

Po odvolání z funkce ředitele ke dni 28. února 1971 nemohl sice Průšek zasahovat do chodu Orientálního ústavu v tak velké míře jako doposud, přesto však byl vděčný za své místo a hlavně za to, že mu byla ponechána možnost dalšího bádání. Tyto své myšlenky

³⁵ Pozn. George Potter byl odborník na jazyky dálného východu a na historii. Po dvacetileté kariéře v ozbrojených silách jako překladatel se stal knihovníkem na Harvardském Yanching institutu pro studia Dálného východu.

³⁶ Pozn. Joseph Needham (1900-1995) byl britský biochemik, historik a sinolog. Celý život byl spojen s Cambridge University, kterou vystudoval, a kde učil biochemii, a kde také sloužil jako děkan kolejí Gonville a Caus. Založil a řídil Needham Research Institute. Předsedal čínsko-britské kanceláři pro vědeckou spolupráci v Chongqingu v Číně. Po 2. světové válce se stal ředitelem pro přírodní vědy v UNESCO. Napsal více než tucet knih, ale jeho největší zásluhou je monumentální *Science and civilisation in China* (7 dílů) - studie historie čínské vědy a technologie a jejich vztah k čínské kultuře a společnosti.³⁶

³⁷ Pozn. Dale Johnson (1933) je americký sinolog. Vystudoval v roce 1959 hudbu na univerzitě v Utahu. Potom nastoupil do armády a sloužil v Koreji, kde pokračoval ve studiu korejské hudby a také tam studoval korejský jazyk. Po vojně nastoupil na univerzitu v Michiganu, ale protože chtěl obdržet stipendium, musel začít studovat čínštinu. V roce 1968 přišel na Oberlin College a o rok později se stal ředitelem východoasijských studií. K jeho nejznámějším dílům patří *A Glossary of Words and Phrases in the Oral Performing and Dramatic Literatures of the Jin, Yuan, and Ming*³⁷

³⁸ Pozn. James Robert Hightower (1915-2006) byl americký sinolog. Bakalářský titul sice získal na Univerzitě v Coloradu v oboru chemie, hned po tomto studiu se však rozhodl pro studium čínštiny. V roce 1936 odcestoval do Evropy. Studoval čínštinu na univerzitě v Heidelbergu a později i v Sorboně. Od roku 1958 působil jako profesor čínské literatury, zejména poezie, na Harvardské univerzitě.³⁸

³⁹ Pozn. Jacques Gernet (1921) je francouzský sinolog a historik. Narodil se v Alžírsku. Před rokem 1942 studoval latinu a řečtinu. Mezi lety 1942-1945 byl aktivní ve válce proti nacismu. Sinologii vystudoval v roce 1947 ve Francii. Poté učil čínský jazyk a kulturu na univerzitě v Sorboni. V roce 1968 založil Unii vyučování a výzkumu východoasijských jazyků a civilizací na Pařížské univerzitě a byl jejím ředitelem do roku 1973. Vstoupil do Collège de France, kde předsedal Katedře sociální a intelektuální historie Číny. K jeho nejvýznamějším dílům patří *[Čínský svět]* (1972), *[Historie čínské civilizace]* (1996), *[Ekonomické aspekty buddhismu v čínské společnosti od pátého do desátého století]* (1956).

⁴⁰ Pozn. Jean d'Ormesson (1925) je francouzský novelista, jehož práce sestává hlavně z částečně nebo plně autobiografických románů. Vyrostl v Bavorsku. Jeho otec byl francouzský ambasador. Byl přijat na École normale supérieure, kde vystudoval filozofii. Později se stal generálním sekretářem mezinárodní rady pro filozofii a humanitní studia při UNESCO a ředitelem francouzských novin Le Figaro. V roce 1973 byl zvolen členem Francouzské akademie.⁴⁰

⁴¹ Pozn. Louis Bazin (1920) vystudoval École Normale Supérieure v roce 1943 a stal se vědeckým pracovníkem v Národním výzkumném centru a zároveň studoval v Národní škole orientálních jazyků, kde od roku 1949 působil jako profesor. Bazin také působil v mnoha orientálních organizacích, například v Société Asiatique a Académie des Inscriptions et Belles-Lettres.

vyjádřil v dopisech, které adresoval profesoru Gernetovi do Bourg-la Reine ve Francii a profesoru Potterovi na Harvardskou Jen-ťingskou⁴² knihovnu do Cambridge v USA:

26. března 1971

Drahý příteli,

mnohokrát děkuji za kopii Vašeho výborného [Katalogu čínských rukopisů Tun-chuang], která se řadí mezi největší díla francouzské sinologie. Je v něm nejen velká duchaplnost a také je vidět Váš zápal, který jste vynaložil pro tuto kolosální práci.

Co se mě týče, rezignoval jsem na místo ředitele v Orientálním ústavu. Ale zůstanu zde jako běžný vědecký pracovník. Doc. Dr. Palát bude nucen opustit své místo zástupce ředitele a je těžké odhadnout, jaké změny nás ještě čekají.

Prosím, vyřídte mé uctivé pozdravy paní Gernetové a pozdravujte také ode mne naše přátele.

Se srdečnými pozdravy

Váš J. Průšek⁴³

4. dubna 1971

Můj drahý Georgi,

*probíhají tu různé změny a já jsem šťastný, že jsem mimo hru. Budu se soustředit výhradně na svá studia. Koneckonců, v tomto oboru mám stále mnoho nesplněných dluhů. Právě jsem dokončil korekturu své knihy *Chinese Statelets and the Northern Barbarians*. Kniha vyjde někdy během tohoto léta.*

Upřímně Váš

Jaroslav Průšek⁴⁴

⁴² Pozn. Knihovna nese název podle antického města Jen-ťing, což bylo hlavní město státu Jen v severní Číně, město se rozprostíralo na území dnešního Pekingu.

⁴³ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha, vědecký útvar Archiv AV ČR fond Jaroslav Průšek, k. 1, i. č. 44, dopis Průška Gernetovi z 26. 3. 1971.

⁴⁴ Ibid., k. 1, i. č. 83 dopis Průška Potterovi z 4. 4. 1971.

George Potter vyjádřil své podobné mínění vzápětí v odpovědi na tento dopis z 19.5. 1971, kdy Průškovi píše, že se mu do určité míry ulehčilo, že se vzdal úřadu, protože tím získá více volného času, který může věnovat studiu a vědě.⁴⁵

V dopise ze dne 4. května 1971, který poslal profesoru Josephu Needhamovi do Děkanovy lóže do Cambridge v Anglii popisuje situaci v ústavu a vyjadřuje své pochybnosti o jeho dalším chodu za ředitelování ne-sinologa Václava Oploštila. Nastiňuje také své pochybnosti, co se týče nynějších možností vycestování do zahraničí. Přes všechny starosti neustává však jeho zájem o vědecké práce.

4.května 1971

Můj drahý profesore Needhame,

stěží mohu vyjádřit svá poděkování za čtvrtý díl Vaší Science and Civilization in China, již jste mi laskavě poslal. Cítím velký obdiv k rozsahu a hloubce Vašeho vzdělání, Vaše práce zjevně představuje jeden z největších příspěvků evropským čínským studiím. Tento díl je mi obzvláště drahý, protože jsem se vždy zajímal o lodě a námořní expedice, samozřejmě jen jako amatér bez hlubší znalosti. Dychtivě si Vaši knihu přečtu.

Tady se odehrává mnoho změn. Rezignoval jsem na svou pozici ředitele Institutu a také Dr. Palát bude povinen opustit svou pozici zástupce ředitele. Doufejme, že těleso institutu bude zachováno nedotčené, protože jinak by to byla velká ztráta.

Zdali budu moci přijet na sinologické setkání v Cambridgi nevím, ale nejspíše ne. Byl bych rád, kdyby alespoň jeden nebo dva z Vašich mladších výzkumníků mohli přijet sem, abychom udržovali kontakty.

Děkuji Vám, přeji úspěchy a zdraví.

Upřímně Váš

Prof. Jaroslav Průšek

P.S.: Prosím, pozdravujte ode mne všechny přátele⁴⁶

⁴⁵ Ibid., k. 1, i. č. 83 dopis Pottera Průškovi z 19. 5. 1971.

⁴⁶ Ibid., k. 1, i. č. 79, dopis Průška Needhamovi z 4. 5. 1971.

Většinu Průškova času zaměstnávala práce na heslech Dictionary of Oriental Literature, což vyšlo v roce 1974 v Londýně. Práci na heslech do slovníku pověřil mnoho známých světových sinologů. Jelikož bylo možné se dorozumívat v tuto dobu pouze přes dopisy a nebyl možný žádný osobní kontakt, byla spolupráce často velmi náročná a komplikovaná. Hesla ve slovníku mohla dosahovat jen určitého rozsahu, čehož se ne všichni přispěvatelé drželi. Také nastaly problémy s datem dokončení nebo odevzdání příspěvků. Dokládají to tři dopisy. Dva z nich napsal profesor Průšek 9. září 1971 a to profesoru Johnsonovi na Kolej Berlin do Ohia a profesoru Wilhelmovi na univerzitu do Washingtonu. Oběma přiděluje touto cestou další instrukce a prosí je o dodržení všech předepsaných norem. Dostalo se mu odpovědi od Dala Johnsona 29. října 1971.

9.září 1971

Můj drahý Johnstone,

až teď jsem schopen začít s Vašimi příspěvky našemu slovníku a napsat nějaké poznámky.

Četl jsem Vaše články už předtím, ale domníval jsem se, že vyžadují důsledné přemýšlení a zhodnocení. Oba články o Paj Pchuovi a Ma Č'-jüanovi jsou samy o sobě skvělé, ale nerad říkám, že nepasují do uspořádání našeho slovníku. Vypadá to, že za tím musí být jakési nedorozumění a pokud jsme ho způsobili, tak se Vám upřímně omlouvám.

Články o Paj Pchuovi a Ma Č'-jüanovi nemohou každý obsahovat více než 150 slov – ve výjimečných případech přijímáme až 300 slov, pokud autor nepožaduje vyšší honorář. Ale článek o Paj Pchuovi má 1200 slov a ten o Ma Č'-jüanovi 800.

Základním principem našeho slovníku je to, aby dodal čtenáři základní bibliografické informace a krátkou, ale výmluvnou charakteristiku autorovy práce. Slovník nebude obsahovat čínské znaky, ale články by měly obsahovat o nejdůležitějších překladech a studiích autorova díla – většinou v knižních vydáních. Článek o Paj Pchuovi překračuje tento limit sedmkrát a obsahuje jen životopisná data. Článek o Ma Č'-jüanovi se více blíží standartu, ale je příliš dlouhý.

V červenci Vám pan Slupski poslal návrh, jak zkrátit a přizpůsobit článek o CHU. Velmi bychom ocenili, kdybyste nám mohl sdělit svůj názor co nejdříve.

Velmi se omlouvám, drahý Johnstone, že Vás musím otravovat s těmito připomínkami a požadavky, ale Vy víte, že práce tohoto typu vyžaduje nějaká pevná pravidla.

Přeji Vám mnoho štěstí a úspěchů v práci.

*Upřímně Váš
Jaroslav Průšek⁴⁷*

9. září 1971

Můj drahý profesore Wilhelme,

Naše dílo Dictionary of Oriental Literature se blíží dokončení a my se snažíme získat všechny zbývající příspěvky. Mohu Vás požádat, abyste mi poslal co nejdříve hesla o Wu Ťing – pěti klasických knihách – 1200 slov a spisovatele Čung Žunga na 300 slov?

Již jsem o Vás dlouhou dobu neslyšel a trochu se obávám o Vaše zdraví. Prosím, pošlete mi zprávu co nejdříve.

S přáním všeho nejlepšího a pozdravy

*Váš
Jaroslav Průšek⁴⁸*

Průškovi se dostalo odpovědi dne 29. října 1971 od profesora Johnsona z Ohia, ve které pokorně přijímá všechny Průškovi připomínky a snaží se jeho instrukcím vyhovět. Zároveň navrhuje svoje vlastní úpravy.

29. října 1971

Drahý profesore Průšku,

děkuji Vám za Váš dopis s instrukcemi. Teď je mi jasné, že Vaše požadavky byly odlišné od toho, co jsem si představoval. Také jsem hovořil s Jimem Crumpem, jež mi dal

⁴⁷ Ibid., k. 1, i. č. 57, dopis Průška Johnsonovi z 9. 9. 1971.

⁴⁸ Ibid., k. 1, i. č. 107, dopis Průška Wilhelmovi z 9. 9. 1971.

kopii J. R. Hightowerovy biografie Tchao Čchien, což bylo velmi užitečné při přepisu mých biografii.

Můj životopis Ma Č'jüana se skoro vešel do 150 slov. Sekce o Paj Pchuovi je stále ještě příliš dlouhá. Ale nejsem si jist, jak ještě ho mohu zkrátit. Rád bych přispěchal s ujištěním, že jsem nevěděl, že za tyto biografie budou nějaké peníze a pokud jsou problém peníze, ujišťuji Vás, že nechci být placen za slova navíc. Pokud můžete přijmout Paj Pchua, jež má více než 150 slov a prostě mi zaplatit za těch 150, budu naprosto spokojen.

Věřím, že tyto změny jsou už vhodné pro Váš slovník. Omlouvám se za to množství korespondence, která byla nutná kvůli změnám v oddílech, které jsem odevzdal. Věřím, že jiné příspěvky Vám způsobili méně problémů, jinak byste měl poměrně trnitý úkol.

Pozdravuji všechny přátele v Praze.

Upřímně

Dale Johnson

P.S.: Věřím, že Vám již velmi brzy budu předat 2 hesla o čínské opeře. Je velmi obtížné je psát. Měl je napsat někdo, kdo si není moc vědom všech problémů s pekingskou operou a Kchun-čchü. Vždy, když něco napíšu, jsem si vědom toho, že to musí být přesné a skončím s tím, že nemám nic napsáno.⁴⁹

Jaroslav Průšek měl často ve zvyku napsat během jednoho dne více dopisů najednou. Mnohdy měly tyto dopisy i stejnou myšlenku, kterou se právě nejvíce zabýval nebo spíše trápil. Ne jinak tomu bylo i 15. prosince 1971. Tento den napsal tři dopisy na adresu profesora Jacqua Gerneta do Bourg-la Reine ve Francii, profesoru Robertu Hightowerovi a jeho ženě na Harvardskou univerzitu do Cambridge v USA a Jeanu d'Ormessonovi do Paříže.

Všechny tři dopisy spojuje obava z blížícího se vypršení termínu jeho pracovní smlouvy a strach z toho, co se bude dít dále. Také projevuje lítost nad skutečností, že mu není dovoleno nikam vycestovat.

I přes všechny těžkosti, které mu doba připravila, však stále pracuje na studiích moderních literatury, literárním slovníku a mezitím vydává knihu *Chinese Statelets and the Northern Barbarians 1400- 300 B.C.*, jež se stala poslední uveřejněnou prací u nás před

⁴⁹ Ibid., k. 1, i. č. 57, dopis Johnsona Průškovi z 29. 10. 1971.

zákazem publikování jeho děl. Bohužel však nemohla už vyjít v češtině, ke škodě všech, kdož se obdobnou problematikou třeba v jiných souvislostech zabývali či zabývají.

Profesora Ormessona žádá potom v dopise o pomoc ohledně jeho práce o původu moderní čínské literatury z let 1919 až 1949, která by měla být vyvrcholením jeho celoživotní práce. Prosí ho o radu, zda by bylo možné, aby se ve Francii ujala nějaká instituce tohoto projektu, která by umožnila jeho financování, jelikož nás to není absolutně možné. Leží mu na srdci také jeho spolupracovníci, pro které nemá dostatek financí a má strach, aby se jeho tým nerozpadnul.

15. prosince 1971

Vážený pane generální tajemníku, drahý Jeane,

je jisté, že jednoho dne tento ne příliš šťastný rok skončí. Nicméně se spíše snažíme myslet na hezčí věci. Proto často myslím na vaše přátelství a laskavost, kterou mi projevují i Vaši kolegové v C.I.P.S.H., především sir Ronald a vážené dámy kolegyně. Těm všem bych opravdu rád vyjádřil mé upřímné díky.

*Jinak co je u mě nového? Moje pracovní smlouva v Orientální ústavu platí už jen tři měsíce, tedy do konce března 1972 a momentálně nevím, co se bude dít dál. Mezitím jsem vydal knihu *Chinese Statelets and the Northern Barbarians*. Na tomto dílu máte také určité zásluhy, a proto ode mě přijměte jeden výtisk. Nebudu po Vás chtít, abyste ho přečetl celý, protože něco jste již viděl v *Diogène*. Navíc toto není četba pro tak vzdělaného odborníka. Proto se Vám předem omlouvám.*

*Při této příležitosti bych se s Vámi také rád s něčím poradil. Jedná se o to, že bychom chtěli pokračovat v práci o původu moderní čínské literatury. Podle mého názoru jsme již udělali velkou část a vytvořili základy pro další výzkum. Co máme udělat, aby tato práce nezmizela ve vodním víru? Bylo by možné, aby se tohoto projektu ujal C.I.P.S.H. nebo nějaká jiná organizace? Např. FILLM nebo raději organizace orientalistů? Máme pro tento projekt, nazvaný *Původ moderní čínské literatury z let 1919 až 1949*, najít nějaké solidní místo v systému vědeckých projektů nebo nějakou menší finanční výpomoc, aby se tým složený z mého spolupracovníka Z. Slupského (původem Polák, autor knihy o spisovateli Lao Še), z jeho ženy Terety Lechowské a ze dvou spolupracovníků a jedné pomocné síly nerozpadl. Projekt bude co nejdříve dokončen, jelikož jsme na něm pracovali několik let a shromáždili*

jsme tak mnoho materiálu, z nichž malá část studií byla již publikována. Opakuji tedy, že finanční výpomoc v současnosti není dostatečná především pro tři dámy, které jsem již zmínil.

Po pravdě řečeno je to má celoživotní práce, kterou nevykonávám pouze zde v Praze, ale také v jiných institucích v cizině např. v Číně nebo v Americe, kde jsem nashromáždil materiál. Diskutoval jsem o tomto dílu se studenty během konferencí. Sepsal jsem velkou část kapitol, které již existují v angličtině. Byla by to první historie moderní čínské literatury, která vychází z autentického materiálu a která je zpracována moderními analytickými vědeckými metodami. Co si to tom myslíte, drahý příteli? Existuje nějaká možnost, jak tento projekt zachránit?

V tomto smyslu píše také profesor Astonovi a Bergovi. Věřím, že pod jejich vedením bude možné vytvořit mezinárodní komisi, která by toto dílo zachránila a disponovala finančními fondy. V každém případě je potřeba, aby se vše rychle vyřešilo, protože jsem již v pokročilém věku a moji spolupracovníci by mohli být propuštěni, aniž by pak nějak v tomto projektu pokračovali

I když jsem již využil dost Vašeho času, ještě bych Vám řekl jednu věc. Práce na Literárním slovníku se trochu zpozdily, ale i tak bude dokončen včas a myslím si, že to bude velmi zdařilé dílo. Momentálně jediným problémem je jistá rozdílnost mezi americkými autory a těmi renomovanými. Autoři z Ameriky mají sice zajímavé myšlenky a styl psaní, ale píše až moc rozsáhle. Na straně druhé ti renomovaní autoři jsou příliš stručně.

Prosím, vyřídte mé uctivé pozdravy paní matce s přáním šťastných Vánoc a Nového roku.

Vám přeji pevné zdraví a mnoho pracovních úspěchů.

Se srdečnými pozdravy

Prof. Jaroslav Průšek⁵⁰

⁵⁰ Ibid., k. 1, i. č. 80, dopis Průška Ormessonovi z 29. 10. 1971.

15. prosince 1971

Můj milý Roberte a paní Hightowerová,

nejprve se musím omluvit za dlouhou dobu, kdy jsem Vám nepsal. Cítím, že není žádná omluva, která by mohla omluvit mé hrubé opominutí. Mohu se jen pokusit nastínit okolnosti, které možná učiní mou nedbalost více omluvitelnou.

Během posledních 15 měsíců jsem byl zbaven všech funkcí a teď mi zbývají pouhé 3 měsíce pracovní smlouvy. Nicméně během těchto 15 měsíců jsem pracoval na našem literárním slovníku a pokračoval ve svých studiích moderní literatury. Ale zátěž mých nervů je veliká. Snad to pomůže vysvětlit mé nedostatky v korespondenci.

Hlavní část našeho slovníku už je v angličtině, ale konečné úpravy stále budou vyžadovat velké množství práce. Všichni se těšíme ze svatby Vaší dcery a přejeme jí vše nejlepší. Prosím, polibte ji i manžela za nás všechny. Naše Kateřina je již rok a půl vdaná a oba si manželství užívají.

Přeji Vám šťastné Vánoce a Nový rok 1972 a zůstávám

Upřímně Váš

Prof. Jaroslav Průšek⁵¹

15. prosince 1971

Drahý příteli,

děkuji Vám za pozdravy, které jste mi poslal během svého pobytu v Japonsku. Jak jsem pochopil, stále cestujete, zatímco my ostatní zůstáváme doma. Často na Vás vzpomínáme a přejeme Vám i paní Gernetové a všem přátelům krásné Vánoce, šťastný a úspěšný nový rok 1972.

Se srdečnými pozdravy

Prof. Jaroslav Průšek⁵²

⁵¹ Ibid., k. 1, i. č. 54, dopis Průška manželům Highteroým z 15. 12. 1971.

⁵² Ibid., k. 1, i. č. 44, dopis Průška Gernetovi z 15. 12. 1971.

Rok 1971 byl pro profesora Průška rokem nepříjemných změn, jelikož musel odejít z postu ředitele Orientálního ústavu, který sám pozvedl na světoznámou úroveň, o jejíž zachování měl nyní velký strach. Byl to i rok ve znamení obav. Obav z neznámého, co ho teprve čeká, co může přijít, a co také cítil, že přijde.

Přesto se snažil si tuto prohru nepřipouštět, byl rád, že může nadále pracovat v Orientálním ústavu jako řadový pracovník. I přesto, že nemohl nikam vycestovat, byl vděčný za kontakt se svými kolegy a žáky, a za možnost nadále pracovat na jeho vědeckých studiích.

Počátkem roku 1972 se profesor Průšek nadále zabýval především prací o historii moderní čínské literatury. Během března napsal několik dopisů, ve kterých popisuje práci na tomto díle a starosti s touto prací spojené. Ve všech dopisech žádá o pomoc a sám navrhuje řešení, aby byl jeho projekt zařazen do nějaké mezinárodní organizace. Toto nejlépe zastupuje dopis, který napsal 29. března 1972 a adresoval jej profesoru Bazinovi do Francie.

29. března 1972

Drahý příteli,

píši Vám až teď, protože jsem si omylem myslel, že mám nejdříve napsat Prof. Bergovi a pak teprve Vám.

Jak jistě víte, během několika let jsme v Praze pracovali na přípravě projektu Historie nové čínské literatury, který je zpracován jak z pohledu filologického tak historického. Jak to bylo možné, nasbírali jsme potřebný materiál v Číně a Japonsku. Také během mých častých pobytů v Americe jsem nashromáždil materiál a pořídil jsem si xerokopie literatury, která se týkají projektu. Navíc jsem hledáním vhodného materiálu pověřil i své studenty zde, na Slovensku, v Německu a v Americe. Postupně jsem na konferencích na Harvardské univerzitě, Michiganské univerzitě a japonských univerzitách získal velkou část monografií zabývajících se moderní literaturou. Před dvěma roky jsme za pomoci skupiny sinologu v Hamburku, pod vedením Prof. Franka, připravili pro CHINE-HANDBUCH přehled nové čínské literatury z let 1840-1845. Také jsme zpracovali bibliografii různých časopisů a škol.

Všichni v našem týmu, který je složen z pana Slupského (polského vědce), z jeho ženy, z paní Zlaty Černé (české specialistky), z paní Marcely Stolzové a mě, doufáme, že tuto dlouhotrvající práci dokončíme a vytvoříme tak syntetickou práci k tomuto námětu. Tento tým

úzce spolupracoval se dvěma slovenskými sinology: panem M. Gálikem a paní A. Vlčkovou. Jejich kniha o moderní čínské literatuře vyšla nedávno.

Nicméně v současnosti je zmíněná práce ohrožena. Já jsem byl zbaven své funkce ředitele Orientálního ústavu, což je pět let před zákonem určeným koncem práce pro členy Akademie. Stejný osud zřejmě čeká velkou část pracovníků, kteří se podílejí na tomto projektu a dokonce to vypadá, že jsme touto prací zde nikoho nenadchli.

Rozpad tohoto vynikajícího týmu, který několik let pracoval ve stejném oboru, by byl velkou ztrátou a jsem si jistý, že dokonce ani v Americe by nebylo možné obnovit tyto práce. Ostatně, americké metody jsou naprosto odlišné od těch našich, které vycházejí ze slavných tradic lingvistického okruhu v Praze.

Myslím si, že jedinou možností, jak zachránit nashromážděné několikaleté výsledky a neocenitelné zkušenosti, je zařadit projekt do nějaké mezinárodní organizace, řekněme do Mezinárodního sdružení orientalistů nebo Mezinárodní federace jazyků a moderní literatury. Finanční pomoc by nebylo příliš velká. Stačila by částka 3 000 \$ ročně během tří až čtyř let, než bude práce dokončena. Samozřejmě že je tato částka zatím předběžná, protože jsem ještě nezkoumal současný měnový kurz.

Věřím, že by bylo možné vytvořit komisi, která by byla složena z Vás, Prof. Berga, Prof. Astona a mě. Tato komise by měla na starosti řízení prací a schvalování účasti na finanční pomoci, která by byla pravidelně vyplácena podle odsouhlasené a provedené práce. Bylo by samozřejmě potřeba nechat si nějaké peníze na zaplacení kancelářských prací, přepisů a překladů.

Zde v Československu by mohla být práce řízena československou komisí složenou z pana Zb. Slupského v čele (který by za to byl možná alespoň trochu vděčný), dále z Prof. Paláta a mě. Tato komise by informovala Mezinárodní komisi o postupu prací a o rozdělování finanční pomoci. Podle mě by takto byla zajištěna seriózní kontrola poskytnutých financí.

Doufám, že by tato práce mohla být vydána pod záštitou UNESCO.

Budu Vám velmi vděčný, drahý příteli, za Váš názor k tomuto projektu.

Se srdečnými pozdravy a přáním pracovních úspěchů

Prof. Jaroslav Průšek⁵³

⁵³ Ibid., k. 1, i. č. 17, dopis Průška Bazinovi z 29. 3. 1972.

Před svým vynuceným odchodem z Orientálního ústavu se snažil Jaroslav Průšek myslet na své mladší kolegy, povětšinou jeho žáky, a zasadit se prostřednictvím svých četných kontaktů a známostí o jejich další působení v oblasti vědy a výzkumu. Sám měl určitou výhodu oproti ostatním mladším kolegům, že už byl v důchodovém věku.

Obzvláště mu ležel na srdci osud Zbigniewa Slupského⁵⁴. Slupski byl Průškovým žákem na Karově univerzitě a také jediný odborník na moderní čínskou literaturu. Na jaře roku 1972 byl stejně jako spousta dalších označen za držícího se stranou politického života a těžko se smiřujícího s příchodem nového vedení do ústavu. Musel tedy ústav opustit.

Dne 6. března 1972 adresoval Jaroslav Průšek dopis Herbertu Frankemu do Mnichova, ve kterém ho velmi neodkladně žádá o pomoc právě pro Zbigniewa Slupského.

Praha 6.3. 1972

Milý Herberte,

jsem ti opravdu velmi vděčný, že se chceš zasadit o záležitost týkající se Zb. Slupského. Byl bych šťastný, kdybys pro něj mohl něco udělat. Přijde tady o své místo již 31. 3. a jeho paní je díky té dlouhé nejistotě s nervy téměř na dně.

Osud Zb. Sl. mi velmi leží na srdci, protože je to velmi talentovaný člověk, přitom spolehlivý a svědomitý. Člověk, který by mohl v lepších poměrech vykonat ještě pořádný kus práce. A konečně je to jediný odborník na moderní literaturu.

Tato záležitost je ostatně takové hořící periculum in mora a je velmi nutné pro něj okamžitě něco udělat.

Proto tě prosím, milý Herberte, a to velmi naléhavě – prosím, nezlob se na mě, je totiž velmi těžké odhadnout, zda Sl. bude moci ještě za nějakou dobu vůbec vycestovat.

Moje osobní situace je stále stejná (důchod, zákaz cestování i publikace) a pochybuji, že se v dohledné době něco změní.

Nuže, ještě jednou tě Herberte prosím, jestli bys mohl pro Sl. již brzy něco podniknout. Víím, že je to hrozné, něco takhle narychlo požadovat, ale situace je už taková. Bohužel. Jeho bibliografii a krátký životopis přikládám.

⁵⁴ Pozn. Zbigniew Slupski (1934) studoval pod vedením Jaroslava Průška na Univerzitě Karlově, kde získal doktorát v roce 1965. Pracoval v Orientálním ústavu Československé akademie věd jako vědecký pracovník. V roce 1973 byl nucen opustit Orientální ústav a Československo, od téhož roku se stal pracovníkem Orientálního ústavu Varšavské univerzity, kde od roku 1979 působí jako docent a od roku 1992 jako profesor sinologie. Jeho základní díla zahrnují studie *The Evolution of a Modern Chinese Writer. An Analysis of Lao She's Fiction with Biographical and Bibliographical Appendices, Three Levels of Composition of the Rulin Waishi*.

*Prosím, pozdravuj tvoji ctěnou paní a vyříd' také pozdravy všem přátelům, především
Wolfgangu Bauerovi.*

Těším se, že přijedete.

Zatím tedy posílám srdečné pozdravy, mnohokrát děkuji a prosím o zprávu.

Tvůj

Jaroslav Průšek⁵⁵

⁵⁵ Ibid., k. 1, i. č. 42, dopis Průška Frankemu z 6. 3. 1972.

3. Období po odchodu z Akademie věd do konce roku 1972

3.1 Situace v Orientálním ústavu

Během roku 1971 proběhly v Orientálním ústavu pohovory za účelem komplexního pracovně politického posouzení všech zaměstnanců z hlediska možnosti jejich dalšího uplatnění v rámci nové výzkumné koncepce. Pohovory měly přispět jak k vyjasnění řady kádrových, výzkumných i politických problémů v ústavu, tak i k získání rozhodující části vědeckých i odborných zaměstnanců ústavu k aktivní účasti na prosazování nové výzkumné orientace a posílení důvěry ve správnost opatření podnikaných novým vedením ústavu. Pohovory, jejichž výsledky byly písemně podchyceny, vedly i k soustředění rozsáhlého dokumentárního a autoreflexního materiálu o jednotlivých zaměstnancích.

Hodnocení jednotlivých pracovníků pak vyústilo na jaře 1972, kdy byla donucena většina našich odborníků zcela opustit ústav. Do skupiny, která označovala nejnaléhavější kádrové případy ústavu patřil i Jaroslav Průšek, jehož pracovní smlouva měla končit 31. března 1972 a neměla být podle hodnocení už obnovena. Do stejné skupiny patřila například i Zlata Černá⁵⁶, jež měla patřit mezi neaktivnější nositele protistranických nálad v ústavu a také Vojtěch Čelko⁵⁷, slovenský aspirant pro obor nejnovějších dějin Indie, který měl hned po dokončení aspirace opustit ústav. Nově uzavřené pracovní smlouvy s vědeckými pracovníky, jako to bylo i v případě Oldřicha Švarného⁵⁸, měly vesměs krátkodobý charakter.⁵⁹

⁵⁶ Pozn. Zlata Černá (1932) zakončila svá vysokoškolská studia na Univerzitě Karlově v roce 1957 se specializací na čínský jazyk a dějiny Dálného východu. Byla zaměstnána v Národní galerii. Orientálním ústavě Československé akademie věd a ve Státní jazykové škole a vyučovala kurzy o čínském umění na Univerzitě Karlově. Je kurátorkou čínské, vietnamské a lamaistické sbírky v Náprstkově muzeu Národní galerie.

⁵⁷ Pozn. Vojtěch Čelko (1946) je slovenský a český historik. Studoval na FF UK v Praze, FF UJEP v Brané. Poté pracoval v Historickém ústavu a Orientálním ústavu ČSAV. V letech 1985 - 1993 byl ředitelem v Domě slovenské kultury v Praze. V současnosti pracuje v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.

⁵⁸ Pozn. Oldřich Švarný (1920) Po absolvování klasického gymnázia začal v roce 1939 studovat latinu a řečtinu. Po uzavření vysokých škol nacisty byl totálně nasazen. Během válečných let se věnoval studiu cizích jazyků: již tehdy jej zaujala čínština. Po válce vystudoval na brněnské Masarykově univerzitě angličtinu a ruštinu. Poté učil tři roky tyto jazyky na brněnských středních školách. Zájem o čínštinu jej neopouštěl, přihlásil se tedy k postgraduálnímu studiu sinologie a fonetiky na Karlově univerzitě. Prof. J. Průšek jej brzy pověřil zpracováním standardní české transkripce čínštiny. V roce 1951 byl Švarný přijat do Orientálního ústavu, 1952 obhájil doktorskou disertaci na téma *Prozodické vlastnosti slabiky v čínštině a jejich modifikace v řeči souvislé*. Téměř celá 50. léta a počátkem 60. let vyučoval fonetiku moderní čínštiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, 1963 obhájil kandidátskou disertaci *K otázce morfému a slova v moderní čínštině*. Školní rok 1969/70 strávil v USA na univerzitách v Princetonu a v Berkeley, kde prováděl akustickou analýzu nahrávek plynulé čínské řeči. V roce 1976 byl donucen z politických důvodů odejít z OÚ, avšak podařilo se mu získat smlouvu o externí pracovní činnosti na poloviční úvazek. Začal vyučovat čínštinu v jazykových kursech OKD Prahy 6. Celá 80. léta se věnoval analýze rytmického členění vět mluvené čínštiny. Věnoval se též studiu dalších orientálních jazyků: sanskrtu, hebrejštinu, arabštinu, tibetštinu, vietnamštinu. Pro potřeby výuky čínštiny na FF Univerzity

V ústavu se úplně změnilo personální obsazení. Po odchodu Průška muselo odejít velké množství pracovníků, které Průšek za svého působení v ústavu bránil a chránil. I když byl sám členem Komunistické strany, nedopustil, aby otázka členství ve straně interferovala s vědeckým výzkumem, protože bylo jeho rozhodnutím zachovat profesionální práci čistou.⁶⁰

Bylo nutno zcela upustit od výzkumu soudobého vývoje Japonska, který vedl Zdeněk Hrdlička, drasticky zredukovat výzkum soudobého vývoje Čínské lidové republiky a jeho mezinárodní dopad, na čemž se do té doby významně podílel Timoteus Pokora⁶¹ a Augustin Palát. Ústav také přišel o jediného význačného znalce bengálské kulturně politické problematiky – Dušana Zbavitele⁶².

Nová koncepce ústavu se si dala za úkol splnit tyto hlavní body:

1. hlavním úkolem musí být marxistický výzkum nejnovější a aktuální problematiky asijských a afrických zemí;
2. v co nejkratší době (do konce roku 1972) třeba v ústavu vytvořit kádr pracovníků, kteří se budou touto problematikou zabývat;

Komenského v Bratislavě, kde začal 1989 přednášet, zpracoval *Gramatiku hovorové čínštiny v příkladech*, doplněnou šesti kazetami. Po listopadu 1989 byl mimosoudně rehabilitován. Posléze začal učit na katedře Dálného východu FF UK v Praze a od roku 1994 i na Univerzitě Palackého v Olomouci. Svůj celoživotní výzkum završil publikací svého čtyřsvazkového díla *Učební slovník jazyka čínského*.

⁵⁹ Věda v Československu v období normalizace (1970-1975). Sborník z konference (PRAHA, 21.- 22. LISTOPADU 2001). Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, společné pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. 2002, s. 192-193.

⁶⁰ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 75.

⁶¹ Pozn. Timoteus Pokora (1928 – 1985) byl česká sinolog a překladatel vystudoval práva v Brně a sinologii a dějiny Dálného východu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracoval jako vědecký pracovník v Orientálním ústavu ČSAV. Zabýval se zejména otázkami společenských formací v období starověku a dějinami a filozofií dynastie Chan. Během své kariéry publikoval šest knih, desítky vědeckých monografií a statí, velké množství článků a stovky recenzí. Přednášel na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy na řadě zahraničních univerzit: 1965/66 v Heidelbergu, od září 1969 do srpna 1970 na Michiganské universitě v Ann Arboru a dalších. Mezi jeho nejvýznamnější díla patří *Na přelomu staré a nové Číny, Hnutí 4. května 1919, Čchin Š'-chuang-ti* a další.

⁶² Pozn. Dušan Zbavitel (1925) Vystudoval indologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po vědecké aspirantuře na FF UK působil jako vědecký pracovník a vedoucí oddělení Jižní a jihovýchodní Asie Orientálního ústavu v Praze; poté, co byl z politických důvodů propuštěn, pracoval jako překladatel a publicista, 1978-85 jako učitel bengálštiny a sanskrtu na Jazykové škole v Praze, od 1985 je v důchodu. V letech 1956-58 byl vedoucím redaktorem *Nového Orientu* a 1961-68 časopisu *New Orient Bimonthly*. Přednášel externě bengálštinu na FF UK a staroindickou literaturu a hinduismus. Napsal vědecké monografie z oboru bengálské literatury a jazyka, učebnice bengálštiny a sanskrtu, populárně-vědecké knihy o indických kulturních dějinách a hinduismu a cestopisy. Byl generálním sekretářem mezinárodního projektu *Dictionary of Oriental Literatures* (Londýn 1973) a redaktorem 2. svazku.

3. tento kádr pracovníků třeba vytvořit z dosavadních pracovníků ústavu, kteří mají odborné a politické předpoklady tento úkol splnit a přijetím poměrně vysokého počtu pracovníků z jiných pracovišť;
4. důsledně se vypořádat s faktem, že velká část pracovníků ústavu neodpovídá světonázorovým požadavkům na pracovníky společenských věd a vytvořit situaci, aby marxisticko-leninské síly měly v ústavu většinu;
5. omezit už v nejbližších letech převládající obory (stará historie, literatura, lingvistika) na míru, odpovídající potřebám;
6. důsledně pohlížet na československou orientalistiku jako na součást orientalistiky socialistických zemí a rozvinout odpovídající spolupráci zejména se sovětskými pracovišti;
7. zaměřit se zejména na takové úkoly, které odpovídají československým možnostem a potřebám;
8. zpracovávat společensky důležitou a politicky angažovanou problematiku tak, aby se to bezprostředně odrazilo v popularizační činnosti pracovníků ústavu a v publikační činnosti vůbec.

Hektické působení Václava Opluštila v ředitelské funkci bylo ukončeno v lednu 1973, aniž by mu to bylo předem oficiálně oznámeno. Byl vystřídán „historikem období britského kolonialismu“ Jaroslavem Cesarem, který po neslavném normalizačním období v Orientálním ústavu, přivedl ústav za 17 let svého ředitelování ke smutnému konci.⁶³

Jaroslav Průšek se stal nakonec sám obětí toho zla, proti kterému sám dlouho a promyšleně bojoval.⁶⁴

⁶³ Věda v Československu v období normalizace (1970-1975). Sborník z konference (PRAHA, 21.- 22. LISTOPADU 2001). Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, společné pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. 2002, s. 197-200.

⁶⁴ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s. 75.

3.2 Korespondence

Navazující události z roku 1972 popisuje Průškova korespondence s Francouzi Michel Loi⁶⁵, opět s Jacquem Gernetem a Jeanem d'Ormessonem a s profesorem Ellisséeffem⁶⁶.

Krátce po vynuceném odchodu z Orientálního ústavu spravil o nové situace několik svých přátel a kolegů do zahraničí, mezi které patřil také profesor Gernetovi. Dopis jemu a dalším kolegům napsal 5. dubna 1972.

5. duben 1972

Vážený kolego,

u nás postupně dochází k likvidaci naší výzkumné práce. Co se týče mě, momentálně musím odejít do důchodu, aniž bych věděl, jak budu moci pokračovat ve své práci. Tato krutá situace se dotkla i Dr. Pokory a Dr. Zbavitele, kteří musí spolu s několika dalšími kolegy úplně opustit ústav. Momentálně nevíme, jaký bude jejich budoucí život. Bohužel to znamená, že postupně dochází k likvidaci standardu, kterého jsme zde dosáhli.

Přeji Vám ,vážený kolego, pevné zdraví, hodně úspěchů a pozdravujte ode mne všechny své kolegy.

S upřímným pozdravem a úctou,

Váš

Prof. Jaroslav Průšek⁶⁷

⁶⁵ Pozn. Michelle Loi (1926 – 2002) byla specialistka na moderní literaturu a zejména Lu Xuna, vystudovala klasickou filologii v roce 1947. Rozhodla se pro postgraduální studium srovnávací literatury se zaměřením na moderní evropskou a čínskou poezii, které dokončila roku 1970. Celý život se primárně zabývala studiem, propagací a překlady Lu Xunova díla. V Paříži založila Lu Xunovu skupinu a nashromáždila cenné sbírky jeho díla.

⁶⁶ Pozn. Serge Elisséeff (1889 - 1972) byl původem Francouz, studoval japonštinu na univerzitě v Berlíně a jako první Evropan byl roku 1912 přijat na Císařskou univerzitu v Tokiu. Po mnoha profesorských pozicích v Rusku, Anglii a Francii odešel do USA a tam mezi léty 1930 a 1955 vedl neziskový a na Harvardské univerzitě nezávislý Harvard-Jen-čchingský institut. Poté se vrátil do Francie na Sorbonnu.

⁶⁷ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha, vědecký útvar Archiv AV ČR fond Jaroslav Průšek, k. 1, i. č. 44, dopis Průška Gernetovi z 5. 4. 1972.

Stejného dne napsal dopis i profesorce čínské literatury Michelle Loi do Paříže. Týkal se především jejího nově vydaného díla [*Rákosí u zdi*], které mu poslala a žádala jej o názor na tuto knihu. Zároveň se krátce zmiňuje o své nynější situaci. Na dopis mu profesorka Loi odpověděla velmi záhy. Děkuje mu v něm za ocenění jejího díla a vyjadřuje mu podporu v jeho nelehké situaci.

5. dubna 1972

Vážená paní kolegyně,

*nejsm si jist, zda jsem Vám již poděkoval za Vaši zajímavou a rozsáhlou knihu nazvanou [*Rákosí u zdi*], kterou jste mi poslala. Vaše kniha je opravdu důležitá, o tom není pochyb.*

I tento dopis má za cíl Vám vyjádřit mé uznání za takto zajímavou knihu. Tak jako tak bych se dopisem nebo recenzí, pokud ji budu moci vydat, vyjádřil k některým položeným otázkám. V současnosti jsem nucen jít do důchodu a navíc mi pravděpodobně bude zakázáno publikovat. Uvidíme.

Jinak Vám, drahá kolegyně, přeji úspěch v práci a pevné zdraví, abyste mohla pokračovat ve Vaši zajímavé studii nové čínské literatury, ve které máme ještě co dohánět.

Prosím, vyříd'te mé pozdravy kolegům.

S upřímnými pozdravy

Prof. Jaroslav Průšek⁶⁸

Paříž, 12. dubna 1972

Vážený pane kolego,

*velmi mě potěšil Váš laskavý dopis co se týče díla [*Rákosí u zdi*]. Vy jste jediný opravdový znalec v Evropě, který zná toto čínské období literatury a jsem velmi ráda, že jste toto dílo ocenil. Zde ve Francii, je moderní Čína vždy jen chudou příbuznou...stejně tak jako literatura. Proto mám více uznání v cizině než ve vlastní zemi. Přirozeně byste mě velmi*

⁶⁸ Ibid., k. 1, i. č. 68, dopis Průška Loiové z 5. 4. 1972.

potěšil, kdybyste k [Rákosí u zdi] napsat recenzi, která by této knihy byla hodna. Vím či alespoň hádám mnoho z toho, co mi píšete a vězte, že cítíme s Vámi. Opravdu doufám, že nezadržitelný běh světa odstraní všechny protichůdné síly a přeji Vám, aby co nejdříve skončily Vaše útrapy a aby spravedlnosti dosáhli ti, kteří si ji zaslouží a trpí. Všichni na Vás vzpomínáme a ujišťuji Vás, pokud jde o mě, že stále máte můj respekt a sympatie. Ještě jednou Vám děkuji a doufám, že se s Vámi setkám u nás ve Vincennes nebo během nějakého kongresu.

Michelle Loi⁶⁹

Po odchodu z Orientálního ústavu se vyplnilo to, čeho se Průšek nejvíce obával. Byla mu radikálně omezena možnost badatelské práce a zároveň mu bylo znemožněno u nás publikovat. Tento zákaz postihl jeho dílo *Chinese Statelets and the Northern Barbarians 1400-300 B. C.*, které vyšlo ke konci roku 1971 a záhy bylo staženo z prodeje. Kniha byla k dostání ve většině velkých evropských městech, ale do rukou českých sinologů se nedostala.⁷⁰ Průšek neměl možnost poslat ani pár výtisků svým kolegům do zahraničí. S těmito problémy si postěžoval v dopisech prof. Gernetovi do Bourg-la-Reine a prof. Elisséeffeovi do Paříže.

25. května 1972

Drahý příteli,

omlouvám se, pokud Vám nebudu moci poslat výtisk mé knihy Chinese Statelets and Northern Barbarians.

Kniha zde již vyšla a velká část edice byla poslána do zahraničí, kde se volně a pravidelně prodává. Nicméně v naší zemi byla kniha z nepochopitelných důvodů stáhnuta z prodeje. Je tedy nemožné získat jediný exemplář, který bych dal svým přátelům.

Jedině Bůh zná motiv tohoto opatření, které pravděpodobně ovlivní i naše přátele.

⁶⁹ Ibid., k. 1, i. č. 68, dopis Loiové Průškovi z 12. 4. 1972.

⁷⁰ Šíma, Jiří a Palát, Augustin. Jaroslav Průšek 1906-2006, bibliografická edice OÚ AV ČR, sv. 7, Praha 1994, s. 11.

Pokud někde naleznete tuto knihu, budu Vám velmi zavázán, když budu moci znát Vaše připomínky a podněty, neboť patříte mezi oprávněné osoby, které k tomu mohou říci svůj názor.

Prosím, vyřídte mé uctivé pozdravy paní Vernerové

*Se srdečnými pozdravy
Prof. Jaroslav Průšek⁷¹*

14. června 1972

Drahý příteli,

*omlouvám se, pokud jste ještě neobdržel výtisk mé knihy *Chines Statelets and the Northen Barbarians*, který vyšel koncem minulého roku ve spolupráci s vydavatelstvím Reidel v Nizozemí. Velká část této edice byla pravidelně vydávána v právě v Nizozemí, ale v naší zemi byly knihy z nepochopitelných důvodů stáhnuty z prodeje, a proto si ji nemohu zakoupit a poslat svým přátelům. Kniha je teď volně k prodeji v Paříži a budu rád, když si ji přečtete a napíšete mi svůj názor.*

V blízké budoucnosti nebudu moci vycestovat. Navíc mi bylo zakázáno i publikovat. Velmi rád vzpomínám na naši společnou cestu, která byla tak příjemná.

Prosím, vyřídte mé uctivé pozdravy paní Elisséeff a také ode mne pozdravujte pana bratra. Mám se pořád stejně.

*Srdečně Vás zdraví Váš
Prof. Jaroslav Průšek⁷²*

Prosebné dopisy profesora Průška, ve kterých žádal o pomoc zahraniční kolegy s jeho projektem Historie moderní čínské literatury, se setkaly brzy s pozitivními reakcemi. Dokládá to dopis od profesora Ormessona z Paříže, který mu nabízí spolu s dalšími dvěma kolegy profesorem Astonem a profesorem Bazinem pomoc.

⁷¹ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha, vědecký útvar Archiv AV ČR fond Jaroslav Průšek, k. 1, i. č. 44, dopis Průška Gernetovi z 25. 5. 1972.

⁷² Ibid., k. 1, i. č. 36, dopis Průška Elisséeffeovi z 14. 6. 1972.

Paříž, 1. srpna 1972

Vážený pane profesore Průšku,

chtěl bych Vám oznámit, že jsem hovořil s Prof. Astonem a Prof. Bazinem o Vašem projektu Historie moderní čínské literatury, o němž jsme již mnohokrát spolu mluvili. Oba dva se o tento projekt zajímají. Můžete počítat s naší pomocí, kterou tak potřebujete. Čekám tedy jen na Vaše pokyny.

Jsem velmi rád, že mi čas od času napíšete. S oblibou na Vás vzpomínáme. Na moji matku jste svým myšlenkami velmi zapůsobil. Bohužel si teď znovu zlomila nohu, ale naštěstí se zdá, že pro tentokrát tím její zdraví nijak jinak neutrpí.

Doufám, že se znovu shledáme. Přesně nevím, na jakou adresu Vám mám psát. V každém případě doufám, že se zase brzy ozvete.

S upřímnými pozdravy

Jean d'Ormesson⁷³

Jaroslav Průšek vyjádřil díky profesoru Ormessonovi v dopise 12. října 1972. Mimo jiné se zmiňuje o bezútěšné situaci, která se dotýká nejen jeho samotného, ale také všech jeho kolegů a především žáků, kteří byli propuštěni z Orientálního ústavu a nevědí, jak se dále bude vyvíjet jejich profesní život. Podotýká, že nová situace je počátkem konce tak slibného vývoje české sinologie.

Praha, 16. října 1972

Vážený pane, drahý Jean,

omlouvám se, že Vám odpovídám až teď na Váš laskavý dopis z 1. srpna, ve kterém mi píšete o rozhovoru s panem profesorem Astonem a Bazinem o případné pomoci k projektu nové čínské literatury. Jsem Vám opravdu velmi vděčný za vše, co pro nás děláte. Napiši Vám, jakmile bude projekt dokončen a zároveň pak napíši našim dvěma kolegům.

V současnosti není situace moc růžová. Dr. Palát měl nervový kolaps. Doufáme, že to nebude horší, ale v každém případě je to varovný signál. Nikoho to moc nepřekvapilo,

⁷³ Ibid., k. 1, i. č. 80, dopis Ormessona Průškovi z 1. 8. 1972.

protože byl propuštěn stejně tak jako všichni výzkumníci, kteří ve své vědecké práci dosáhli vynikajících výsledků. Takto v této zemi končí historie orientálních studií, která by se bez pochyb stala úspěšnou. Co se týče mě, jsem od 1. dubna v důchodu, ale snažím se pokračovat ve své práci a ve stejném duchu povzbuzovat své kolegy. Mnoho z nich už nehledá nové místo, ale chtějí žít jako samostatní vědci. Je těžké si mě představit mezi nimi. Je pravděpodobné, že práce na moderní čínské literatuře bude pokračovat. V tomto případě bych Vás o tom informoval.

Mrzelo mě, když jsem se dozvěděl, že si Vaše paní matka zlomila nohu. Proším, vyřídte jí mé uctivé pozdravy a brzké uzdravení. Také ode mne pozdravujte paní Ciaurea a další kolegy.

Se srdečnými pozdravy

Jaroslav Průšek⁷⁴

10. listopadu 1972 mu Ormesson ještě jednou potvrzuje svoji výpomoc s Historií moderní čínské literatury a prosí jej o novou adresu, na kterou mu má posílat dopisy.

Paříž, 10. listopadu 1972

Vážený pane profesore Průšku,

chci Vám poděkovat za dopis z 16. října. Ale nevím přesně, odkud mi píšete. Proším, napište mi, zda byl tento dopis poslán na správnou adresu a zda jste ho obdržel bez potíží.

Potvrzuji Vám naši spolupráci na projektu čínské literatury a myslím si, že by tato práce mohla zajímat i UNESCO.

Děkuji za přání, která jste poslal mé matce. Jistě Vám nemusím říkat, jak mě potěšily Vaše řádky a určitě víte, jak moc si přejeme Vás zase vidět na nějaké naší schůzi. Chtěl bych Vám také poděkovat, za vyjádření k mé knize. Rád Vám ji pošlu.

S upřímnými pozdravy

Jean d'Ormesson⁷⁵

⁷⁴ Ibid., dopis Průška Ormessonovi z 16. 10. 1972.

⁷⁵ Ibid., k. 1, i. č. 80, dopis Ormessona Průškovi z 10. 11. 1972.

Poslední dopis profesoru Ormessonovi v roce 1972 napsal Průšek 20. prosince. Opět je plný skepse. Popisuje v něm svoji nešťastnou a bezvýhodnou situaci a začíná pochybovat o dokončení díla o Historii moderní čínské literatury.

Praha, 20. prosince 1972

Vážený pane Ormessone,

upřímně Vám děkuji za Váš poslední dopis. Stejně tak jako za Váš zájem o mou osobu a o osud našeho orientalismu.

Situace je smutná. Všichni hlavní pracovníci byli propuštěni a snaží si teď najít nějaké místo v zahraničí nebo v jiném profesním odvětví. V současnosti tedy nevím, jak budou pokračovat naše plánované práce.

Pracuji na Historii současné čínské literatury pro vydavatelství Brill, ale tato práce je dosti náročná. Nicméně námět je velmi fascinující, především díky humanitárnímu postoji a opravdu známými autory v této literatuře. Zároveň беру v úvahu Historii moderní čínské literatury, ale musím počkat, jaký bude vývoj situace a po pravdě řečeno bude hodně záležet na našich možnostech.

Velmi rád na Vás vzpomínám, stejně tak jako na všechny spolupracovníky, které ode mě, prosím, pozdravujte, především paní Ciaurea. A vyřídíte mé uctivé pozdravy Vaší paní matce. Jak se jí daří? Doufám, že se má dobře.

Ještě než skončím, rád bych Vám popřál šťastné Vánoce, pevné zdraví a mnoho pracovních úspěch v Novém roce 1973.

S upřímnými pozdravy

Prof. Jaroslav Průšek⁷⁶

⁷⁶ Ibid., k. 1, i. č. 80, dopis Průška Ormessonovi z 20. 12. 1972.

4. Poslední roky Průškova života 1973 - 1980

V následujících letech po vynuceném odchodu Průška z Orientálního ústavu byly jeho práce zakázány publikovat a citace z nich nebyly dovoleny otiskovat, zároveň byla jeho badatelská činnost radikálně omezena. Dva sborníky *Modern Chinese Literature in the May Fourth Era* a [*Studie čínské historie a literatury podle Jaroslava Průška*] byly následovně publikovány ve Francii a Spojených státech amerických. Autoři studií věnovali své příspěvky profesorovi Průškovi, aby vyjádřili svou vděčnost za jeho dílo v oboru moderní čínské literatury. V roce 1980 profesor Leo Ou-fan Lee připravil k publikaci výběr z Průškových studií pod názvem *The Lyrical and the Epic. Studies in Chinese Literature*.⁷⁷

Na celý vývoj událostí, ohrožení a vlastně i odmítání všeho, o co usiloval celý život, reagoval Průšek velmi citlivě a vše ho deprimovalo do té míry, že zpočátku přestal mít jakýkoliv zájem o dění okolo sebe. Teprve po určité době se začínal pozvolna znovu zajímat o vše, co se v sinologii děje.

Stále častěji se u něj projevovaly i zdravotní potíže, jež vyústily v jeho náhlém odchodu dne 7. dubna 1980 ve věku nedožitých 74 let.⁷⁸

⁷⁷ Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, s.13.

⁷⁸ *Ibid.*, s.163.

Závěr

Osobnost Jaroslava Průška, českého orientalisty, sinologa a japanologa, je neodmyslitelně spjata s existencí a rozvojem české sinologie, je pojmem, který charakterizuje tuto vědní disciplínu a dokonce i nové pojetí a vývoj české orientalistiky od počátku 60. let 20. století.

Jaroslav Průšek se narodil 14. září 1906 v Praze. V letech 1925 – 1928 studoval historii na Filozofické fakultě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Jeho zájem se tehdy obracel především k období starověku a historii antického světa a postupně k problematice Předního Východu a Číny. Jelikož sinologii jako vědní obor nebylo možné studovat v Praze, odešel koncem dvacátých let do Švédska. Zde mezi lety 1928 – 1930 studoval sinologii na univerzitě v Göteborgu. Doktorské hodnosti dosáhl v roce 1930 v Praze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy disertační prací na téma *Kmeny Ťi a čínské státní útvary v době od 11. do 4. století před n. l.*

Poté absolvoval roční studijní pobyt na univerzitách v Halle a Lipsku. V letech 1932 – 1937 pobýval v Číně a v Japonsku. Po svém návratu vyučoval rok na Vyšší lidové škole Tomáše Bati ve Zlíně.

Původně se v sinologii zaměřil na ekonomické dějiny Číny, ale postupně se začal zabývat běžným životem a psychologii prostého čínského člověka. Zároveň se rýsovalo také jeho pozdější badatelské zaměření na lidovou slovesnost a její historii. Druhou oblastí Průškova zájmu se stala soudobá moderní čínská literatura psaná hovorovým jazykem.

V roce 1938 přednášel, jako jediný evropský znalec čínského lidového románu a povídky, dějiny čínské literatury na univerzitě v Berkeley v USA. Poté působil jako spolupracovník Orientálního ústavu. Druhá světová válka a okupace však jeho vědeckou kariéru narušily. Publikovat a překládat ovšem nepřestal. V Orientálním ústavu dokonce zajišťoval spolu s dalšími vysokoškolskými profesory výuku orientálních jazyků, jež během války byla jakousi náhradou za vysokoškolské přednášky.

Po osvobození se Jaroslav Průšek stal jedním z nejvýznamnějších organizátorů orientalistické práce u nás. Roku 1945 začal přednášet na Filozofické fakultě UK, kde byl téhož roku jmenován docentem a roku 1948 řádným profesorem. V letech 1949 – 1952 působil rovněž jako proděkan této fakulty. Od roku 1946 působil mimoto na Filozofické fakultě v Olomouci.

V roce 1952 se stal ředitelem Orientálního ústavu Československé akademie věd. Ve druhé polovině šedesátých let byl pozván přednášet na Michiganskou a Harvardskou univerzitu v USA.

O jeho nesporném významu svědčí i fakt, že byl opětovně volen do vedoucích funkcí vrcholných organizací sdružujících pracovníky těchto oborů, že byl oceňován čestnými doktoráty a členstvím v zahraničních vědeckých společnostech a že výsledky jeho bádání se staly nedílnou součástí základního fondu čínských studií.

Rok 1968 byl přelomový pro celou republiku a projevil se i v činnosti Orientálního ústavu. Jaroslav Průšek, úspěšný vědec a mezinárodně uznávaná osobnost, byl do té doby pilířem, který zaštiťoval činnost i všechny pracovníky, ale s příjezdem sovětských tanků a nástupem normalizace se jeho instituce dostala pod drobnohled.

Fakt, že invaze na poslední chvíli překazila dlouho připravovanou konferenci, jakýsi vrchol Průškova budování pražské sinologie, byl pouhou předehrou k opravdovým represím. Orientální ústav se bohužel lišil od představy normalizačních regulátorů – sešňerovaného oddělení oddaného komunistické věci s velmi limitovaným mezinárodním potenciálem. Průškovi se podařilo vytvořit skutečně moderní vědecké zařízení s mohutnými kontakty po celém zejména kapitalistickém světě.

Jak sám Průšek uváděl, snažil se spolu se svými kolegy soustředit na práci a v průběhu následujících let pracovali na svých vědeckých publikacích, projektech a článcích. Dále pak čile korespondoval se svými přáteli a snažil se získat podporu pro činnost ústavu.

V kritickém roce 1971, kdy přišel o křeslo ředitele Orientálního ústavu, se stále častěji v jeho korespondenci objevuje starost a pesimismus. Již mu bylo jasné, že pro něj osobně na ústavu nebude místo a s ním půjdou i další, jeho žáci. I proto se altruisticky pokoušel prosadit například Zbygniewa Slupského do jakékoliv zahraniční instituce.

On sám měl mnoho nabídek na vycestování, například na vědecké konference, osobní návštěvy, ale i na profesorské pozice v zahraničí. Intenzivně se pokoušel získat povolení k opuštění vlasti, ale toto mu nebylo povoleno.

Na jaře roku 1972 byl přinucen Orientální ústav nadobro opustit. Četnost jeho korespondence se začala snižovat a po roce 1972 již dopisy mizí úplně. Následující léta pro něj znamenají radikální omezení badatelské práce a nemožnost u nás publikovat. Dne 7. dubna 1980 umírá ve věku nedožitých 74 let.

Věřím tedy, že se mi podařilo nastínit činnost a celkovou životní situaci Jaroslava Průška v takové šíři, v jaké to bylo možné a že tak přispěji k lepšímu pochopení jeho života, díla a odkazu.

Resumé

This bachelor thesis is concerned with the professional career and achievements of Jaroslav Průšek, historian, linguist, esteemed scholar and the founder of modern Czech sinology. It is in part a compilation of available, yet limited, sources of information, i.e. biographies, footnotes and memoirs, in part a detailed analysis of Průšek's correspondence.

Throughout this analysis I aimed not only to cite the letters, but also put them in proper historical context as they reflect Průšek's moving circumstances shortly after the 1968 communist invasion.

Jaroslav Průšek managed to establish a respected scholarly institute with many international ties and raise a whole generation of sinologists. The aforementioned invasion meant drastic changes were going to take place. A slow, but steady disintegration of the Oriental Institute culminated in 1971 with Průšek's forced resignation and in 1972 with him leaving the institute.

The correspondence mirrors Průšek's situation, efforts to help fellow colleagues, his foresight and his own attempts to leave the country only to be foiled by obedient lackeys of the new regime.

Seznam literatury

Archiv

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha, vědecký útvar
Archiv AV ČR fond Jaroslav Průšek, 34 kart.

Mádlová, Vlasta. Jaroslav Průšek. Inventář osobního fondu, Archiv AV ČR, Praha 2005, 101 s.

Mádlová, Vlasta. *Jaroslav Průšek. Úvod k inventáři osobního fondu*. In: *Práce z Archivu AV ČR, Archivní přehled, řada D, sv. 1*, Archiv AV ČR, Praha 2004, s. 119–128.

Literatura

Doleželová-Velingerová, Milena. *Jaroslav Průšek 1906-2006: ve vzpomínkách přátel*. Praha: DharmaGaia, 2006, 197 s. ISBN 80-86685-54-3.

Eco, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc : Votobia, 1997. ISBN 80-7198-173-7.

Kolektiv autorů. *Kdo byl kdo. Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Praha: LIBRI, 1999, 624 s. ISBN 80-85983-59-1.

Kolmaš, Josef. *Orientální ústav na prahu „abnormalizace“*. In: *Věda v ČSR v období normalizace 1970 – 1975. Sborník z konference (Praha, 21.- 22. listopadu 2001)*. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, společné pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. 2002, s. 187-200. ISBN 80-7285-020-2

Míšková, Alena. *Proces tzv. normalizace v Československé akademii věd*. In: *Věda v ČSR v období normalizace 1970 – 1975. Sborník z konference (Praha, 21.- 22. listopadu 2001)*. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, společné pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. 2002, s. 149-168. ISBN 80-7285-020-2.

Šíma, Jiří a Palát, Augustin. *Jaroslav Průšek 1931-1991*, bibliografická edice OÚ AV ČR, sv. 7, Praha 1994, 56 s.

Tůma, Oldřich. *Společenské a politické souvislosti termínu normalizace*. In: Věda v ČSR v období normalizace 1970 – 1975. Sborník z konference (Praha, 21.- 22. listopadu 2001). Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, společné pracoviště Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Univerzity Karlovy v Praze. 2002, s. 17-24. ISBN 80-7285-020-2.

Časopisy

Archiv Orientální

Merhaut, Boris: *Jaroslav Průšek. Bibliography 1931-1956*, *ArOr* 24 (1956): 347-355.

Průšek, Jaroslav: *Dvacet let čs. orientalistiky*, *ArOr* 33 (1965), 2: 169-174.

Palát, Augustin: *Jaroslav Průšek sexagenarian*, *ArOr* 34 (1966): 481-493.

Merhaut, Boris: *Bibliography of Academician Jaroslav Průšek 1956-1965. Addenda and Corrigenda 1931-1955*, *ArOr* 34 (1966): 574-586.

Průšek, Jaroslav: *Fifty Years of Oriental Studies in Czechoslovakia*, *ArOr* 36 (1968), 4: 529-534.

Palát, Augustin: *Jaroslav Průšek (on the occasion of the 85th anniversary of his birth)*, *ArOr* 59 (1991): 105-115.

Leo Ou-fan Lee: *Reminiscences of Professor Jaroslav Průšek*, *ArOr* 59 (1991): 116-119.

Ge Baoquan: *Professor J. Průšek in my recollections*, *ArOr* 59 (1991): 120-121.

Hrdlička, Zdeněk: *Jaroslav Průšek und Die Musik der Kiefern*, *ArOr* 59 (1991): 166-172.

Nový Orient

Průšek, Jaroslav: *Před dvaceti lety. Třišť vzpomínek*, *NO* 20 (1965), 5: 129-130

Palát, Augustin: *Šedesát let akademika Průška*. *NO*. 21 (1966), 7: 196-199.

Průšek, Jaroslav: *Není vědy bez demokracie*, NO 23 (1968), 6: 161-163.

Průšek, Jaroslav: *Ze slavnostního projevu akademika J. Průška při odhalení desky [V. Lesnému]* v Komárovicích, NO 25 (1970), 7: 212-213.

Internet

Mádlová, Vlasta. *Jaroslav Průšek* (1906 - 1980)

<http://abicko.avcr.cz/cs/archiv/2005/12/obsah/jaroslav-prusek-14.-9.-1906-7.-4.-1980-.html>
(26. 4. 2010)

Louis Bazin http://en.wikipedia.org/wiki/Louis_Bazin (26. 4. 2009)

James Robert Hightower http://de.wikipedia.org/wiki/James_Robert_Hightower (26. 4. 2009)

George Potter http://www.harvard-yenching.org/about/history/George_Potter (27.4.2009)

Michelle Loi http://www.bm-lyon.fr/decouvrir/collections/Michelle-Loi_ang.htm (3. 6. 2009)

Serge Elisséeff http://en.wikipedia.org/wiki/Serge_Elisséeff (24. 6. 2009)

Dale R. Johnson <http://www.press.umich.edu/titleDetailDesc.do?id=22823> (24. 6. 2009)

Jean d'Ormesson http://de.wikipedia.org/wiki/Jean_d'Ormesson (24. 6. 2009)

Robert Hightower http://de.wikipedia.org/wiki/James_Robert_Hightower (26. 4. 2009)

Joseph Needham http://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_Needham (24. 6. 2009)

Kluge, Claudia. *Geschichte* <http://www.uni-leipzig.de/~japan/standard.php?keyword=geschichte> (15. 4. 2010)

Gustav Haloun http://de.wikipedia.org/wiki/Gustav_Haloun (15. 4. 2010)

Erich Hähnisch

http://books.google.cz/books?id=nvRdt5xsCmAC&pg=PA463&lpg=PA463&dq=erich+hänsich+sinologe&source=bl&ots=y2r25OCTdI&sig=OJZViZH3IoHDK7xOfL21NxEWn28&hl=cs&ei=L2rcS5ioBM2lOM7C_fsG&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAwQ6AEwAQ#v=onepage&q=erich%20h%C3%A4nisch%20&f=false (17. 4. 2010)

Guo Moruo <http://www.answers.com/topic/guo-moruo> (17. 4. 2010)

Lu Sün http://cs.wikipedia.org/wiki/Lu_Sün (17. 4. 2010)

Bernard Karlgren http://de.wikipedia.org/wiki/Bernhard_Karlgren (17. 4. 2010)

Vojtěch Čelko http://cs.wikipedia.org/wiki/Vojtěch_Čelko (17. 4. 2010)

Guo Moruo http://en.wikipedia.org/wiki/Guo_Moruo (17. 4. 2010)

Timoteus Pokora <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/pokora.html> (17. 4. 2010)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Jaroslav Průšek

Příloha č. 2: Rukopis Jaroslava Průška

Příloha č. 3: Dopis psaný na stroji Jaroslavem Průškem

Přílohy

Příloha č.1: Jaroslav Průšek

Zdroj: <http://www.cinstina.345.cz/prusek.jpg>

Příloha č. 2: Rukopis Jaroslava Průška

My dear Murphy

again the year is approaching its end
and ~~another~~ all round us remains in the same
position. There is not much left over in our Insti-
tute, as all the people with experience and good a
number of items on their lists of publications have been
dismissed. The intention is - as it seems - to limit the
activity of the Institute to the African countries, the
field in which we had practically no experience. The
encyclopedia has been liquidated with the exception of
credochinese subject Dictionary which is certainly a very im-
portant ~~subject~~

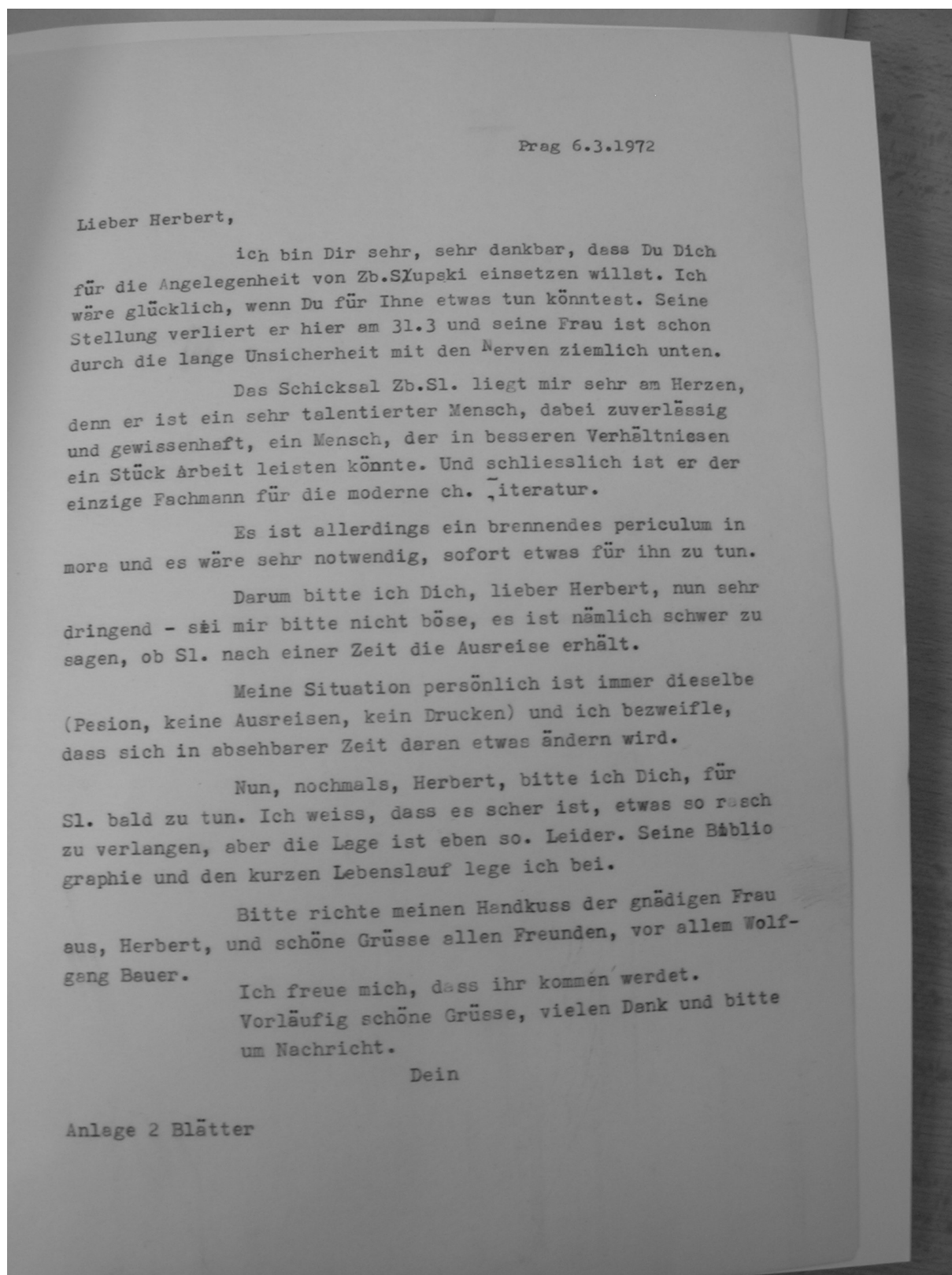
Since April 1st I am in retirement and I
am perfectly satisfied to bring we have something
to eat. I am working on the history of the Chinese Popu-
lar novel which is a very fascinating subject. I shall
~~also~~ also publish a collection of my studies in Ger-
man in this connection. I have a request on you. I
shall publish a collection of my literary studies in Ger-
man. I would like to know whether you plan to publish
my Literature of the Liberated Areas in (abstracts)
time. If not I would be very obliged to you, if you would
let me to publish it (in English translation) somewhere
else, perhaps in Herbert's journal.

How you all are going on? I am often thinking
back on the days we had in common, we never ex-
pected what had happened. Mrs. Murphy and
by especially to the children. Please remember me to the whole fam-
ily.

Yours sincerely
Jaroslav Průšek

Zdroj: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha, vědecký útvar Archiv AV ČR fond Jaroslav Průšek, k. 1, i. č. 78, dopis Průška Murphymu.

Příloha č. 3: Dopis psaný na stroji Jaroslavem Průškem

Prag 6.3.1972

Lieber Herbert,

ich bin Dir sehr, sehr dankbar, dass Du Dich für die Angelegenheit von Zb. Slupski einsetzen willst. Ich wäre glücklich, wenn Du für Ihne etwas tun könntest. Seine Stellung verliert er hier am 31.3 und seine Frau ist schon durch die lange Unsicherheit mit den Nerven ziemlich unten.

Das Schicksal Zb. Sl. liegt mir sehr am Herzen, denn er ist ein sehr talentierter Mensch, dabei zuverlässig und gewissenhaft, ein Mensch, der in besseren Verhältnissen ein Stück Arbeit leisten könnte. Und schliesslich ist er der einzige Fachmann für die moderne ch. Literatur.

Es ist allerdings ein brennendes periculum in mora und es wäre sehr notwendig, sofort etwas für ihn zu tun.

Darum bitte ich Dich, lieber Herbert, nun sehr dringend - sei mir bitte nicht böse, es ist nämlich schwer zu sagen, ob Sl. nach einer Zeit die Ausreise erhält.

Meine Situation persönlich ist immer dieselbe (Pension, keine Ausreisen, kein Drucken) und ich bezweifle, dass sich in absehbarer Zeit daran etwas ändern wird.

Nun, nochmals, Herbert, bitte ich Dich, für Sl. bald zu tun. Ich weiss, dass es scher ist, etwas so rasch zu verlangen, aber die Lage ist eben so. Leider. Seine Biographie und den kurzen Lebenslauf lege ich bei.

Bitte richte meinen Handkuss der gnädigen Frau aus, Herbert, und schöne Grüsse allen Freunden, vor allem Wolfgang Bauer.

Ich freue mich, dass ihr kommen werdet.
Vorläufig schöne Grüsse, vielen Dank und bitte um Nachricht.

Dein

Anlage 2 Blätter

Zdroj: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha, vědecký útvar Archiv AV ČR fond Jaroslav Průšek, k. 1, i. č. 42, dopis Průška Frankemu z 6. 3. 1972.